

סימן כט

להח"ג אבד"ק ראסען ר' אליעזר ארלאואראון.

ע"ד קובץ ח"י שחולק על השו"ע בחרי מילי והנה בדבר תולעי פירות זקן מאד דברי מעב"ה נ"י אשר נפלא הוא שיבא מי לעקור הלכה פסוקה בכל הראשונים אשר מפיהם אנו חיים, ומבואר בשאלתנו פ' שמיני דפירשו איתער משום דכתיב כל השרץ לרבות פי' דעיקר המקרא משמעו באתלע במחובר אפילו לא פירשו אבל מדכתיב כל מרביץ אפילו גדלי בתלוש וכספירשו, והא"ך אפשר להחיר מכלל דכל היולא מן הטבור עהור, אחר דמרביץ מדרשא דקרא, ועיקר כלל זה לא נשנה אלא בגולד מן הטבור, וכ"כ התוס' נדה (ד"ג) בד"ה שרי תרנגולתא, ולא שרי מטעם כל היולא מן הטבור טהור, שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא בזינס הטילה, ואפרוח מעפרא קא גדיל פי' מן הבינה שנטעה עפרא וכדליתא בתמורה (דל"ח א') אבל גבי בינה אימת גדלה כי מברחאי וכי אסרחא עפרא בעלמא הוא ולא כמו שהבין מע"כ בפ"י התוס', הא מיהא מבואר דלשון זה הכלל אינו אלא בגולד, ומה שהביא מע"כ נ"י התוספתא תולעת שבעיקרי חילנות וקפא שצירק חייב אינו ענין לחקירה שאנו עומדים, דסם מיירי שהתליעו במחובר, וחייב אפילו לא פירשו. ומה שראת מר בהע"ש פ' שמיני שהגהתי פטור היינו בלא נגמר ואינו ראוי לריחוש וכמבואר בלשון העיטור שהבאתי, ואין נ"מ לדינא דלפי העמ"ש הגוס' חייב מיירי שנגמר והגיע לריחוש כ"ד, אלא שיש פוסקים שאסורים אפילו לא נגמר, והכל מבואר שם בהע"ש, וכ"ז מיירי בגדלי במחובר ולא פירשו הא מיהא מש"כ בקובץ בזה כפי שהביא מע"כ אינו אלא הוא וראוי לפרסמו, ואשר הביא מע"כ עוד שחולק על הרמ"א באו"ח (סוף סי' חקכ"ז) בשם מהרי"ו זמי שמתענה ביו"ט אפילו הניח ע"ת, אסור לבשל לאחרים אפילו לזורך בו ביום דהוי כמו שלא הניח ע"ה שאינו מבשל לאחרים עכ"ל הגהות רמ"א, ובד"מ הביא בזה"ל כתב מהרי"ו מי שמתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים דכיון שאינו יכול לעלמו אסור לבשל לאחרים כמו שלא הניח ע"ת דאסור לבשל לאחרים, ולא מוכר שאסור לבשל לאחרים לזורך היום אלא שהרמ"א הוסיף לקח דע"כ היינו טעמא דמהרי"ו דאי נימא דהמתענה ביו"ט מותר לבשל לאחרים א"כ מותר לבשל לעלמו לזורך שבת, משום הואיל דאי מקלעי אורחים כדאיתא בפרק אלו עוברין, והשתא דמהני ע"ת לעלמו ממילא מותר לבשל לאחרים אלא זה פשוט למהרי"ו דהמתענה אסור לבשל לאחרים לזורך היום א"כ אין כאן הואיל ואי מקלעי אורחים, ולא מהני העירוב לעלמו וממילא אסור גם לאחרים דהוי כמו שלא הניח ע"ת וזה דעת רבינו הרמ"א לדעת מהרי"ו. באמת הוא לכאורה תמוה מלן דאסור לבשל לזורך נפש ישראל, אע"ג שהוא אינו יכול לאכול, והרי לכאורה מבואר להיפך דעיקר טעם הואיל ואי מקלעי ליה אורחים מיירי ואחר שכבר אכל ושבע וא"ל לבשל לעלמו וכן לר"ע בנפש בהמה מותר לבשל טרפה דלא חזי ליה וכמו שהקשה מע"כ נ"י, ומש"כ מע"כ דלויזל כמה שנמלא בשו"ת מהרי"ו ברונא (סי' פ"ב), שמי שמתענה אסור בשאר מלאכות ג"כ כו' והוסיף מע"כ דמתערב טעמים לשיטת הרמב"ם שכל הגאות בכלל אשר יאכל במח"כ מע"כ לדידי נראה להיפך לשיטת הרמב"ם אין לזה מקום, שהרי התורה הותרה לנשות מלאכה ביו"ט בשביל כל הגאה השוה לכ"ג, והוא אינו מתענה אלא מאכילה ושתייה ועדיין יכול לבשל מים לרחיט פניו יו"ר דשוה לכ"ג, ודעה זו אינה אלא לשיטת התוס' דהא שמונת לרחיט פניו יו"ר הוא מים מתוך שמונת לבשל לאכילה, מעתה המתענה ואין לו, היתר אכילה אסור בכ"ד, אך זה אמת דע"כ ס"ל דהמתענה אסור לבשל לאוכל נפש של חברו, ואלת"ה א"כ יש היתר דמתוך שמונת לבשל לאחרים ה"ג שרי לרחיט פניו יו"ר, אלא פשיטא דאסור לבשל לאחרים. נחזור לענין פסק הרמ"א דהמתענה אסור לבשל לאחרים לזורך בו ביום שנראה שהיה זה הדין פשוט בעיני מהרי"ו והרמ"א עד שלא הולכו אלא להוסיף וממילא לא מהני ע"ת לבשל לזורך שבת

לאחרים לאפוקי מדעת התוס' ריש מס' ביצה (ד"ב ע"ב) בד"ה והיו כו' אפילו לדין כו' דכתבו דלא קי"ל כרבה בהא דאמרינן הואיל דאי מקלעי אורחים ועיקר היתר ע"ת הוא משום דלרבי שבת נעשים ביו"ט משום מתוך ולזורך מזה, וא"כ אפילו המתענה רשאי לבשל בע"ת לעלמו לזורך שבת משום מתוך שמונת לבשל לזורך לרחיט פניו יו"ר, וכשיטת הרמב"ם דאשרי הגאות הוין בכלל אך אשר יאכל לכ"ג, מש"ה כתב מהרי"ו דאינו כן אלא עיקר היתר הוא משום אי מקלעי אורחים, וא"כ המתענה אסור, וגברי רבנן אמרי מילתא לא דבר ריק הוא, וגראה דס"ל דכמו דאיתא (בדכ"ח) אליבא דר"ע דהא דנפש בהמה בכלל משום דמוטותו עליך ואסור לאכול קודם שמאכילה, ה"ג היתר אורחים הוא ג"כ עיקרו משום דלזורך ידיה הוא להאכיל אח האורח עמו, ואע"ג דבאמת מותר לבשל לאחרים אפילו בשעה שאינו אוכל כלל, היינו משום הואיל דשרי לפני הטורה ידיה ה"ג שרי כל היום וכדאיתא שם (בדף יח ב') דהואיל קדורם טיבול שרי לאחר טיבול גמי שרי, אבל עיקר היתר הוא משום דאורחים מוטותו עליו מיקרי, תדע דלמאי קאמר בגמ' אי ניקלעי ליה אורחים נימא אי מקלעי אחרים דלא אכלו היום, אלא עיקר היתר הוא משום אורחים, וממילא המתענה דלאו אורחיה להאכיל לאורחים באמת ר"י לבשל לאחרים, וזה דעת רבותינו ז"ל :

סימן ל

א אשר הקשה על הגרע"א שכתב ביו"ד (סי' פו) דיש חילוק בדין אין מבטלין אסור לכהילה בין אכילה והנאה לביטול, והק' דבירושלמי (ריש פ"ב דכלאים) אמתניתין כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעה וכו' לא כן אמר ריו"ח ר' אבהו בשם ריו"ח כל האיסורין שרבה עליהן שוגג מותר מיד אסור, תמן את מרבה לבטל איסור תורה ברם הכא את מרבה לבטל מפני מראית עין, הרי דגם לענין זריעה שייך אין מבטלין איסור, הנה מקורו במדברי בינה (פ"א) בסיניא דמיקלי קלי איסורא, ורשב"ם פי' בדמדי דאכילה אין מבטלין האיסור כגון תרומה וכו', פי' וישב והא דאיתא שם ה"מ דבירושלמי אכל בדרבנן מבטלין לא כישוב התוס' דעיקרו דרבנן, ולא כישוב הרא"ש ובמדברי שם משום דמיקלי קלי איסורא הרי בדרבנן, אלא כל דרבנן שרי לבטל, והא שהקשו מהא דתרומות, שאני התם דהוי איסור אכילה משא"כ איסור טלטול, והיינו הירושלמי שהביא מע"כ שהק' מהא דר"א בשם ריו"ח כל האיסורין שרבה עליהן שוגג מותר מיד אסור, פי' שלא באיסור אכילה, דבאיסור אכילה משנה מפורשת היא ספ"ה דתרומות, ומשני תמן איסור תורה, מש"ה אפילו שלא באיסור אכילה אסור ברם הכא כו' מפני מראית העין וא"כ הוא מדרבנן, מש"ה מותר לבטל שלא באיסור אכילה, וזהו שהעלה הגאון רע"א ז"ל דאחר שיש בו ששים א"כ איסור ביטול אינו אלא דרבנן, שהרי דוקא דרך ביטול א"ת, ולא דמי לכל האיסורין אפילו יש ששים אסור לעשות כן שיהא האיסור בטל בששים, דהתם האיסור בפ"ע אסור, מש"ה אסור לבטלו אפילו אם לא היה איסור אכילה, משא"כ בב"ח כל אחד הוא היתר, ואין האיסור אלא בתערובות, מש"ה באכילה אסור בכה"ג אבל בביטול מותר דהוי ביטול איסור דרבנן ושרי באיסור ביטול, ואע"ג שעדיין אינו רומה להא דירושלמי דמיירי שאפילו בחופן שאסור ג"כ אינו אלא איסור דרבנן משא"כ כאן אלו לא היו ס' נגד הבשר והחלב היה אסור מה"ת, מכ"מ הרי יש מקום לחלק בין איסור אכילה לאיסור ביטול, כמו שיש חילוק באיסור דרבנן, ובשאר הגרע"א בנ"ע שבאמת אין הדבר ברור כ"כ, ובאמת הממירו חז"ל באיסור אכילה יותר מבשאר איסורין, וכמ"ש הרמב"ם סוף ה' מאכלות אסורות וכן בשו"ע או"ח (סי' שמ"ג) דאסור להאכיל בידים לקטן אפילו דברים שאסור מד"ס, וכיים וכן אסור להרגילו בח"ש וכו', מבואר דשלא להרגילו אלא במקרה אין איסור לקטן, ויש לזה הוכחה מהג"מ, ואכ"מ, אלא שכח' רשב"א יצמות ושבת לא משמע הכי שיש חילוק בין אכילה להולאת שבת, ולא חפלתו בזה לבאר שיטת הרמב"ם וז"ל :

(ב) ומוצא מיושב מה שהקשה על הש"ך (סי' ס"ו) שכתב דאף דבדס האיסור רק מפני מראית העין מ"מ אס ביטל בזמיר אסור משום קנסא, והק' מע"כ מירושלמי הג"ל דמוכח דאס האיסור רק מפני מראית העין אין בו משום מבטל איסור, ואין כלן קושיא דירושלמי מיירי דוקא שלא באיסור אכילה, אבל באיסור אכילה לבעל אפילו איסור דרבנן שהוא משום מראית עין ופשוט:

(ג) משיב הגאון חוות דעת ביו"ד בדניי ס"ם דאיסור לקרות ק"ש מספק בתורת חוב, למד מסוגיא דכ"ב (פ"ב) לענין קריאת פרשה דביכורים משום דמיחוי כשיקרא, וה"ל כתבתי בספרי הע"ט (שאלתא ג"ג אות ב') לענין ספק ברכה דאיסור לומר בריך רחמנא מלכא דעלמא, אע"ג שרשאי לומר בחנם, מ"מ בתורת ברכה אסור, והבבאי דהכי דעת כמה גאוני בתראי, ומש"ה אסור לענות אמן אחר ברכה לבעלה, אע"ג שמותר לומר אמן בחנם, מ"מ אחר ברכה הוא בתורת חוב אסור משום דמיחוי כשיקרא, וכ"ז דלא כהגאון בעל פרי תבואה (סי' ס"ו) שהביא מע"כ, או יש מקום לחלק, איך שהוא דברי החו"ד ניחא:

(ד) בנתיבות המשפט (סימן ר' סקט"ו) כתב וכיון דבעכו"ס לא מהני שליחות ממילא אין חלרו המשמרת קונה וכו' ותמה מע"כ הא בר"ן שמביא שם הנה"מ מבואר דחלר הוא מטעם יד ולא מטעם שליחות פשוט ששם בנה"מ טה"ד, והכוונה פשוטה שהרי בפתיחה הביא מחלוקת הראשונים ז"ל אי חלרו המשמרת לדעת הוי משום יד או משום שליחות, ודעת הב"י שהוא מטעם שליחות, וה"ל בידו ממש בלי כוונת קניה:

(ה) כהא שכתב בתבואות (סי' רמ"א) דעבדא כמקרקעי אינו נקנה מטעם חלר, ומע"כ הקשה מלשון תוס' ב"ק (ד"ב א') קושיא אלימא הוא, אכן ערן לא זכיתי להבין דברי התוס', שהרי בניטין (דכ"ב א') מבואר דאס מוכר הבעל זרעים לבעל ענין לא קנה עד שיחזיק בזרעים, ואמאי הא הכלי הוא חלרו, אלמא דאין קרקע נקנה בחלר, וכן בחו"מ (סי' ר"ב) בסמ"ע (סי' יג) בקנה המרתף לא קנה הקרקע שעליו באגב, ואמאי לא קנה מטעם חלר אלא קרקע לא נקנה בחלר וא"כ האיך עבד נקנה בחלר המשמרת:

סימן לא

תשובה בעו"ה להרב סו"ה יקותיאל אלי' שי' מהארדק.

על דבר טבח אשר זה דרכו למכור בשר טריפה שכידו לבתי השמים, והנה ח' מהשרים הוא ישראל פושע, אס רשאי להביא לביטוי ג"כ בשר טריפה, באופן שאס לא יביא הוא יביא טבח עו"ג, ואינו כתיבי עברי דנהרא, אס יש לסמוך על מש"כ התוס' והרא"ש בע"ז (ד"ו ב') דבמומר אינו אסור להוסיף לו דבר איסור אלא בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אס לא יושיט לו זה, באשר שגראה דבריהם כלן סותרים למש"כ ריש מסכת שבת דמ"מ איסור דרבנן מיהא איכא, שחייב להפרישו מאיסור כש"כ שלא יסייע לו, וכ"כ הר"ן בע"ז (פ"א) בזה הלשון ממש, והנה הגאון טורי אכן באבני מלואים חגיגה (ד"ג) הכריח כחוס' ורא"ש ע"ז מסוגיא דע"ז גופא דקאמר למאי כ"מ בחית ליה בהמה לרידיה דליכא משום ל"ע, ואי איכא איסור דרבנן אכתי מלי הוא, והכי הכריח מסוגיא דחגיגה שם, ובמח"כ הגאון ז"ל לא דק, דאיה דוגמא יש עו"ג לישראל, הרי התוס' והר"ן ז"ל דייק שחייב להפרישו מאיסור כש"כ שלא יסייעו לו, ובעו"ג לא מליט שאנו חייבים להפרישו מאיסור, ורק בקטן ישראל שקיל וערי הגמ' ולא בעו"ג אפילו אוכל אמה"ת, והרי בפ"י כתבו התוס' ע"ז (דט"ו ב') ד"ה לע"ג לענין היתר לפני דלפני, דמש"ה אסור בישראל אפילו בלפני דלפני, משום שתי סברות חדא דאנו מזהרין שלא יבא ישראל לתקלה ע"י, ועוד דחד לפני הוא כו' הא עו"ג אין אנו מזהרין שלא יבא לתקלה ע"י, ויש לי עוד ראיות לזה ואינו חפץ להאריך ולבאר כאן אכן בבחיורי הגר"א יו"ד (סי' קנ"א סק"ח) לא כ"כ, אלא גם בעו"ג אסור מדרבנן ורק בחית ליה שאני, וה"ל לענין סיוע לעו"ג במקום דליכא לפני עור

ממש ודאי שרי, משא"כ לישראל מכה קו' הג"ל, מיהו בהא שנחלקו שני דיבורי התוס' ורא"ש עליו למזוז פשר דבר, ומעב"ת ש' כתב מסברא לחלק בין מסייע בשעת העבודה למסייע לפני מעשה העבירה, וזהו אמת וברור בדעת התוס' ורא"ש ז"ל כאשר יבואר וכו"כ בשו"ת בנין לוח סימן ט"ו, אמנם בעיקר הדין קאי ברבדבתיא, תנן בניטין פ' הגזיקין משאלת אשה לחברתה החשודה עה"ש נפה וכו' אבל לא תבור ולא תטחן עמה, ופרש"י מפני שאסור לסייע בידים ידי עובדי עבירה בשעת העבירה, אשת חבר כו' וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ופרש"י שהתירו להשאלים כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עומה אלא מפני דרכי שלום עכ"ל, והנה מבואר דעת רש"י דרשאי להשאל לחשודה על השביעית אפילו בזכור שתעסוק בפירות שביעית, ולא כהירושלמי שהביאו התוס' דאיתא שם ר"ז בעא קומי ר' מנא מתניתין בסתם הא כפירושא לוס, א"ל וסתמי לא כפירושא א"ל אני אומר נפה לספור בה מעות כו' כדאיתא בתוס', והא דנטה רש"י מדעת הירושלמי דעת לנכון נקל דס"ל דסוגיא דתלמודן דלא כהירושלמי, חדא כקושיית התוס' דאי בזכור אסור מאי מקשי מ"ש רישא מ"ש סיפא, וישב התוס' לא שמיע ליה, שנית הא דמקשה על רבא והא מדקתני סיפא משתטיל אה"מ לא תגע עמה מכלל דרשאי לאו בעו"ט עסקין ופרש"י דס"ד רישא מיירי בלא הוכשרו לק"ט וא"כ מאי רבותא דשרי משום דרכי שלום, ולכאורה הא תשודה שחטמא לא"כ ואינו מותר לפני זה אלא משום ד"ש, וז"ל דהיתר דלפני שעת עבירה כבר למדנו מרישא בשביעית דחמור איסורא טעומא פירות א"י, וע"כ יש בספיא עוד רבותא אחרת והיינו לאבוי קמ"ל דסמכין על רוב ע"ה מעשרין, ולרבא מקשה ומשני אע"ג שכבר נטמא טעמא טעמא חולין, כ"ז לשיטת רש"י באופן אי לא נימא כהירושלמי, אבל לשיטת הירושלמי דאס ברור אסור אפילו לפני מעשה עבירה, והיתר ד"ש אינו אלא משום תליא בדבר הרחוק, א"כ טעם דשרי בספיא ג"כ משום דחולין בדבר רחוק שלא תטמא ותלוש בשארי משקין וכדומה, א"כ אין כל התלויות שוות ושפיר אינטיריך לאשמועינן בספיא בפ"ע, ותו דבפ"י אוקמי בירושלמי דלא כרבא אלא באינו לותת הא בלותת אסור כמ"ש התוס' בד"ה רישא וס"ל לרש"י דלש"ס דילן לא קשה הא דבמתניתין תנן בזררת אפילו בלותת, ובמס' ע"ז תיחא נחתום שהוא עושה בטומאה לא בזררין, היינו משום כאן התירו בטומאת חולין משום ד"ש והתם לא מיירי בדרכי שלום, דהתם מיירי בנחתום ששוכר פועלין, ולא שייך ד"ש, ולא דמי להא דמקשה הגמ' בגיטין ורמיניהו טוחנין ומפקדין אלא אוכלי שביעית ואלא אוכלי פירותיהן בטומאה אבל לא לא"ש ולא לאוכלי פירותיהן בטומאה, ולא משני בדליכא דרכי שלום, הא ל"ק דאין מפקדין אלא אלא ריע הרגיל אלנו ויש דרכי שלום, נחזור לענין דלתלמודן לא קשיא הא דע"ז, אבל הירושלמי ס"ל דאיסור ברור לא התירו משום ד"ש אפילו לפני שעת עבירה, ולא התירו משום ד"ש אלא הא דחולין בדבר הרחוק, מש"ה מקשה שפיר אי טעמא חולין אסור אפילו במקום ד"ש אסור, ומשני באינו לותת, והא דבעינן היתר ד"ש היינו אע"ג דמסתמא דסופו לטמא מ"מ שרי משום ד"ש שתולין אולי לא תטמא אח"כ, זהו שיטת הירושלמי ולא כתלמודן, תדע דבפ"י המשניות להרמב"ם. אולי בשיטת הירושלמי ברישא ומפרש בספיא דלא נטמא עדיין דלא כרבא, הא פרש"י ברור דלפני שעת עבירה אסור ומשום ד"ש מותר, ובהו יתיישב שיטת רש"י מהא שהקשו התוס' רומיא דסוגיא בחלה על הא דבע"ז אסור גם לפני מרוח דהתם לא שייך דרכי שלום מש"ה אסור אפילו לפני שעת עבירה ולא כמו שהבינו התוס' טעם רש"י דאסור משום דאפילו לפני מרוח הוי עבירה, אלא אפילו לפני שעת עבירה אסור, וכן מבואר דעת רש"י בפירושו השני שהובא בתוס' ע"ז (דנ"ו א') סד"ה שמותר דטעם האסור משום שסופו לטמא טמא, הרי דאסור לפני שעת עבירה משום דליכא בזה היתר בדרכי שלום, כ"ז שיטת רש"י, אבל התוס' שהקשו רומיא דסוגיא על הא דע"ז, ע"כ ס"ל להיפך דלפני שעת עבירה שרי בפשיטות אפילו בלא דרכי שלום, וא"כ הא דאסור לקלור ע"כ משום דהוי שעת עבירה, ולמדו מקושיית הגמ' לרבא מכלל דרישא כו', ומאי קושיא דילמא קמ"ל דלפני הזמן שרי משום ד"ש, וליה ליה מש"כ לפרש"י שגרי ליה

ע"ד הבינים שגמרה בהם כפינו עדשים בראש הקשר, הגני מורה להיטר בפשיטות, וברור אללי שאינו דם כלל, וגם משמשי ביד עשה זו ואינה אדומה כ"כ כמראה דם, וכך רבתייהו דהני תרגומים :

סימן לב

לכבוד הרב וכו' מו"ה משה ארי' באמבערגער נ"י.

שאלה אם מותר לזווג אשה לאיש אשר ידועים המה לעוברי עבירה ועברו על איסור גדה, ואפילו אין זה כחרי עברי דנהרא דיש צוה משום ל"ע כדליתא במ"ס ע"ז (ד"ו), מכ"מ בישראל חסור לסייע לעוברי עבירה אפילו בחופין שאין צוה משום ל"ע כמ"ס התוס' שם (דע"ו ב') בד"ה לעולם, דאפילו בלפני דלפני דלא מפקדין מ"מ בישראל חסור שהרי אנו מוזהרין שלא יבא לישראל תקלה ע"י, וה"ג שלא בתרי עברי דנהרא, וכ"כ הר"ן ע"ז שם, דהא דקתני לענין נזיר שלא יושיע לו כוס יין, דדייק מזה גמ' דדוקא בתרי עברי דנהרא, הגי מילי לענין איסורא דאורייתא אבל מדרבנן מיהא חסור שהרי מחויב הוא להפרישו מאיסור והיאך יסייע לידו עוברי עבירה וכ"כ בתוס' שבת (ד"ג) דאיסור דרבנן מיהא איכא, וא"כ חסור לזווג כאלה שהרי הוא מסייע ידי עוברי עבירה :

איברא התוס' והרא"ש בע"ז שם כתבו בפי' דחסור ליתן למומרים אפילו שלהם אם הוא בתרי עברי דנהרא, מבוחר דבלא תרי עברי דנהרא שרי, ובחמת ים לדקדק מדהניר בתוספתא דמאי (פ"ב) היה נדור מן הככר אומר תן לי ואוכלל חבטיה לנקר וא"ל תן לי ואוכלנו יין ונתגלה וא"ל תן לי ואשתיה לא ית לו שאין מחליין את האדם דבר האיסור לו, כ"כ לא יוג. ברא"ש אמה"ח לב"ג ולא כוס יין למזיר שאין מחליין את החרם דבר האיסור, והרי לא מוכר כחן האזהרה של ולפני עור, אלא האיסור של השטתה, ומכ"מ דוקא לא יושיע היינו בתרי עברי דנהרא, הא בל"ז שרי, אבל עלינו ליישב רומיח דשתי הוראות התוס' והרא"ש במ"ס שבת ובמ"ס ע"ז, וגם הדעת נותן שלעולם חסור לסייע ידי עוברי עבירה, שאפילו חייב להפריש את חזירו ישראל מאיסור וכדליתא בב"ק (דל"ח) שהכל מזוין עליו לבערו כדי שלא יעבור חזירו בב"י, מכ"כ שלא יעשה שיעשה עבירה, וכבר כתב הגאון המחבר שו"ת בנין ליון ליישב רומיח דפסקי התוס' והרא"ש דאם הוא מסייע בשעה שעושה עבירה ודאי חסור בכל ענין, ומחויב להפרישו אם יכול, משא"כ שלא בשעת עבירה, אלא שאח"כ חסוד שיעשה עבירה צוה אינו חסור אלא בתרי עברי דנהרא, וזה החילוק אמת וברור לדעת התוס' והרא"ש [אלא מש"ש הגאון שם בשם הרא"ש דאפילו לפי' של המומר לא מיקרי בשעת מעשה והביא לשון הרא"ש הלכך חסור להוסיף למומרים דבר איסור לפיהן שלהן היבא דקא"ש בתרי עברי דנהרא במת"כ נוס' משובשת נודמנה לו והגוס' ברא"ש דבר איסור אפילו שלהן והבי' מפורש לשון התוס' [וגם היה נראה להביא ראיה לשיטת התוס' והרא"ש מדהניח בתוספתא הנ"ל ברישא היה נדור מן הככר ואמר לו תן לי ואוכלנו כו' הרי ברישא לא דייק בלשון לא יושיע, שיהא משמעו דוקא בתרי עברי דנהרא, מבוחר אפילו בלא תרי עברי דנהרא חסור, ובסיפא דייק דדוקא לא יושיע משמעו בתרי עברי דנהרא, ותו קשה למאי תני שאמר לו תן לי ואוכלנו, הרי אפילו בל"ז יש לחוש שמוא יוכלנו, לפי מש"כ התוס' בזה דחסור להושיע כוס יין למזיר דמש"ה מיישיבן שמוא ישחה, משום דלכ"י שרי ושמוא שכה מזירותו, ה"ג בככר הנדור וא"כ אפילו לא אמר ואוכלנו חסור, אלא ז"ל דתרוייהו קושיות מתייבין בהדדי, דפי' ואוכלנו היינו מיד, וא"כ הוי בשעת מעשה, מש"ה אפילו שלא בתרי עברי דנהרא חסור משא"כ בלא אמר ואוכלנו אע"ג שהוא חסוד שיאכל חבל לא בשעה זו ואינו בשעת מעשה מש"ה אינו חסור אלא בתרי עברי דנהרא. והכי יש להוכיח עור כשיטת התוס' ורא"ש מדליתא בגיטין (דף ס"א א') בזה דתנן אשת חבר משאלת לאשת ע"ה נפה ובכרה ובזררת ועומתת ומרקדת עמה אבל משתטיל את המים לא תגע

לית להו דתלמודן חולק על הירושלמי, א"כ חי לפני שעת עבירה חסור קמ"ל דגם צוה תולין, אלא פשיטא דלפני שעת עבירה אפילו בלא ד"ס שרי, והא דקאמר בירושלמי אתי אומר כו' ולא שריין משום דהוי לפני שעת עבירה, י"ל דשאלת כלים הוי כשעת עבירה שהרי אפשר לחזור וליעול מונה בשעה שעוסקת בפירות שביעית דאפילו לשיטת ר"ת בשבת ר"ס שאל דשאלה ל' יום וא"ל לחזור וליעול בתוך ל', מכ"מ ודאי נפה ובכרה אין דרך להשאיל אלא עד שעה נרכי עלמו, וא"כ הוא מני לומר שהיא לריכה, הא מיהא שיטת התוס' דמתניתין כשעת עבירה דמי, או י"ל דמתניתין התמא קתני אפילו א"ל לה להשיג אחרת וה"כ הוי תרי עברי דנהרא והאיסור משום ל"ע אפילו לפני שעת עבירה, וע"כ לריך לפרש הכי דהתנן בשביעית שם והביא בתוס' בש"א לא ימכור פרה חורשת בשביעית, וכ"ה מהירין מפני שכולל לשחטה, ולא התירו משום שהיא לפני שעת עבירה, אלא מיירי אפילו בתרי עברי דנהרא, הא מיהא שיטת התוס' דלפני שעת עבירה ליכא איסור משום סיוע במקום דליכא ל"ע, ומש"ה מקשה בפשיטות אמאי אינעריך למיתני ובזררת עמה פשיטא הרי צוה ודאי אינו כחרי עברי דנהרא, שהיא בעגמה ג"כ בזררת ולא מהני אשת חבר אלא להקדים, ואינו אלא סיוע מלפני שעת עבירה שרי אפילו בלא ד"ס, ויישב ברא דקמ"ל טומאת חולין שרי, והקשו התוס' לרבא ממשה דע"ז דנתחוס, דהתוס' לטעמיהו דש"ס דילן אינו חולק על הירושלמי, וכל היתר דד"ס אינו אלא דתלין בהיור, הא איזה איסור ברור לא מהני ד"ס, א"כ ע"כ טומאת חולין שרי לגמרי א"כ אמאי חסור בגחוס ויישב ר"ת דבאמת חסור טומאת חולין אפילו במקום ד"ס, והא דרמיין גמא משום ד"ס אינו אלא בחסוד בעלמא ותלין שלא תטמא, והתם בע"ז מיירי שעושה בטומאה ודאי, והא דלא יישב ר"ת דרך מפני ד"ס תלין בחסוד והתם לא מיירי בהכי, היינו משום דסבירא דד"ס לא בעיין אלא לתלות בדבר הרקוק, אבל בספק ממש אפי' חסוד שרי אפילו בלי ד"ס כמ"ס התוס' מהא דבי' מתיירין למכור פרה חורשת שביעית משום שכולל לשחטה, וכתבו התוס' דתלי' זה מהני אפילו בלא ד"ס, וה"ג אפשר שאינו עמא באותה שעה :

קיצור

הדבר דהכל תליא בפי' הסוגיא דגיטין חי נימא דתלמודן אינו חולק על הירושלמי, וכל היתר דד"ס הוא בתליה רחוקה, מוכרח דלפני שעת עבירה אין שום איסור במקום דליכא לפני עור ממש, ואי נימא דש"ס דילן חולק ומפרש אפילו בפירות פירות שביעית שרי וע"כ משום שהיא לפני שעת עבירה, ובלי ד"ס חסור, וא"כ במתירה דליכא ד"ס כמ"ס התוס' בגיטין שם דמוכר לא שייך ד"ס חסור, מעתה לשיטת התוס' בע"ז (ד"ו) דשרי להוסיף למומר בלא תרי עברי דנהרא אולי לשיטתיהו, ולשיטת רש"י חסור, א"כ כד"כ במחלוקת שטייה, מיהו י"ל דאפילו לשיטת רש"י לא חסור במסייע לפני שעת עבירה, אלא בחופין דהמסייע גורם הקדמה כ"ש כמו להושיע מחלל אכ"כ להמומר, וזה מיקרי מסייע שאין צו ממש בשבת (דל"ג) דיכול בעלמו אבל מכ"מ עוזרו וממחר לעשות בעורו, משא"כ כד"כ שהעבד או השפחה קונה בשר, ואי לא ימכור לה תשיג ממוכר עו"ג, ולא יהיה עיבוד כ"ס במומר הארון עלמו, דהשפחה בזרתי תחאמן להשיג בשעתו, א"כ לא מיקרי סיוע כלל ושרי לכ"ע, וזה סברא פשוטה דלא מיקרי מסייע כלל :

ומה

שנתקשה מעכ"ת על הגאון ט"ב ז"ל ואמר דממעות מין בשאינו מינו שיה לממש מין במינו אלא שחמוד יותר דאפילו טעמו איכא, לא לרק מעכ"ת שי' צוה דודאי ממעות מין במינו חמוד שיטת בעולם בלא שני משא"כ בשאינו מינו הרי נשתנה לורחו וטעמו, ודומה לנבלה סרוחה, והיינו טעמא דדבר שיל"מ חמוד מין במינו משלל במינו, וכשתני צוה בארובה בהע"ש (ס' מ"ז ארת א'), וברור אללי שגוכר סברא זו בשו"ת נו"ב אלא שאינו בידי להראות מקומו, וכעיקר קושיית המל"מ וסברת רבינו מאולם הדברים עתיקים, אולם לא בא מע"כ שי' לחקור צוה, והשעה אינה פשוטה, ואם מעכ"ת שבה לשאל, היתר לעלמו לכתוב שהוא ערוד ולא יכול להפנות מעותותיו, יבין שאני טרוד ממנו ועתותי אינם בידי יותר ומה גם עתה כאשר ימי החג מתמששים וצאים :

משום ד"ש שלח בשעת מעשה עבירה, מכש"כ בטומאה וטהרה דרבנן, אלא ע"כ מיירי בסיפא דיש בשעת מעשה עבירה מ"מ שרי משום ד"ש, ומשני דמ"מ איכא עבירה דטומאת חולין ושרי משום דרבי שלום:

י"ט לנו לפרש התוספתא דדמאי שהבאנו לעיל בח"א דהא דהניח בזיר לא יושיב דמיכת מזה כחרי עברי דנהרא דוקא הא בל"ו שרי, היינו משום שאין הדבר ברור שיאכל, שהרי אינו מומר, ומן הדין לא היה לנו לחוש כלל ואפילו להוסיף ולא כתיב 'בכ' דחיישינן שמא שכת מזירותו, אלא הא דאכיר להושיב מבוס דבאמת ניזיר אכור לאחוז יין כלל כהרי סחור סחור אחרנין לניזירא לברמא לא תקרב, מש"ה איכא חשד שמא יאכל ג"כ, אבל אין הדבר ברור כ"כ שיצא לידו אכילה ג"כ, מנ"ה דוקא בתרי עברי דנהרא אכור משא"כ במומר וחסוד על עבירה ממא אפילו בלא הרי עברי דנהרא אכור, מעשה מיושב התוספתא הני' בזהה גזיר מן הגבר ואמר תן לי ואוכלנו אכור אפילו בלא הרי עברי דנהרא, דאין שום חשד וחשש שמא יעבור על גדרו, דדוקא גבי ניזיר יש חשש כמש"כ משא"כ בגדר:

נמצא לדעת רש"י אכור לשדך לתיש מיעוד לעבור על איסור גדה, אכן עוד עלינו לחקור עומק דעת רש"י בזה, והנה לפי דבריו בדעת רש"י כי לסייע ידי עובדי עבירה אפילו שלא בשעת עבירה ג"כ אכור אם לא משום דרבי שלום אולא קושיה התוס' ממנה דע"ז דתנן אין בוגרים עם ישראל העושה פירותיו בטומאה, וכן מהא דאיתא בירושלמי הנחתום העושה בטומאה לא בוררין עמו, לפרש"י ודאי אכור מבוס דכופס לבת ליד עבירה, ובאן לא שייך דרבי שלום, שהרי המה שגורים, ובאמת הביא התוס' בע"ז שם בשם פירש"י דמש"ה אכור מבוס דכופס לאכול בטומאה, וא"כ כשם דתנן נחתום העושה בטומאה לא לשין ולא עוררין עמו ה"נ לא בוררין עמו וכדאיתא בירושלמי שהביאו התוס' כך היה נראה דעת רש"י, אבל לא כן פירש"י לפנינו בע"ז שם בד"ה ואין בוגרים, אלא מש"ה אין בוגרים מבוס טומאת תרומה וזה אינו אלא בענבים דחל שם תרומה קודם גמר מלאכתו, משא"כ בנחתום דלא חל שם חלה עד תפיל מים בעיסה וכמש"כ התוס', וא"כ דוקא אין לשין ולא עוררים, אבל בוררים ולא כהירושלמי, וע"כ ס"ל לרש"י דכמו דשרי משום דרבי שלום לסייע לפני עושה עבירה שלא בתרי עברי דנהרא, ה"נ שרי בכבד ורק בחנם ואין בזה דרבי שלום אכור, ומש"ה בנחתום שאין לשין הא לכבוד שרי, והירושלמי לטעמיה דס"ל דהא דשרי משום דרבי שלום הוא משום שטולים אפילו בדבר רחוק נפה לספור מעות כו' וה"ה הא דתנן באשת ע"ה בוררת עמה הוא משום קודם לתיש ותולין שחלוש בני פירות אבל אם כבר הגה לתותין באמת אין בוררים:

אבר כ"ז לדעת הירושלמי משא"כ לש"ם דין דלא ס"ל בעם ההיתר משום שחולין בדבר החמוק, כפשטא דגמ' דמקשה מ"ש רישא מ"ש סיפא וכקושיית התוס' לשיטתם בסד"ה משאלת, אלא ס"ל לתלמודן דאפילו בלי שום תליה בהיתר שרי משום דרבי שלום לסייע לפני מעשה העבירה, א"כ ה"נ דשרי בשכר ופרנסה ורק בחנם אכור, והיא היא דעת הרמב"ם שכתב בה' תרומות (פי"ב ה"ו) ישראל שעושה פירותיו בטומאה אין בוגרים עמו וא"ל שאין דורכין עמו מפני התרומה שחששה בטומאה, הרי דייק רבינו דאיסור הוא מפני התרומה ולא משום שיאכל בטומאת חולין, וכנה בה' ביבורים (פ"ח ה"ג) כתב הרמב"ם אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת ע"ה אבל שחמטיל מים בעיסה לא חסייע אותה מפני שהיא עושה עיסתה בטומאה וכן הנחתום שעושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו כו', הרי עירב שני המשניות דגיטין ופ"ז דבבב אחת, דבשניהם לכבוד עמה שרי וללוש אכור, והיינו משום דכבד יכולה לפרוש חלה מש"ה הרי עושה עבירה דמטמא חלה, אבל לכבוד עמה שרי בין משום דרבי שלום בין לפועלים בשכר שרי, וכבר מצינו בגיטין (דף ס"ב) בענין אחר דמשום כדי חייו של גבל ובודד הסירו, וה"נ מה דשרי משום דרבי שלום מותר משום כדי חייו, היולא מזה דלדעת רש"י ורמב"ם אכור לזווג בטלי עבירה בחנם, אבל מי שפרנסתו בכך לזווג, שרי לכו"ע:

נפתלי צבי יהודא ברליון.

עמה שאין מחזיקין ידי עובדי עבירה, וכולן לא אמרו אלא מפני דרבי שלום, ומפרש רבא דמיירי בע"ה דר"מ וטומאה וטהרה דרבנן, ומקשה הגמ' והא מדקתני סיפא אבל משחטיל את המים לא תגע עמה מכלל דרישא לאו בטומאה וטהרה עסקין ומשני רישא בטומאת חולין וסיפא בטומאת חלה, וקשה הא אפילו בעוד שלא נטמא ידוע הוא שע"ה יטמא אח"כ, ויהי בכלל עובדי עבירה, וא"כ היה מן הדין ראוי לאסור לברור עמה אם לא מפני דרבי שלום, ותולין בדבר רחוק שחלוש בני פירות, כמ"ש התוס' בשם הירושלמי בפי' הרישא דמש"ה משאלת נפה וכברה כו' משום דתולין בדבר החמוק משום דרבי שלום, וה"נ הא דבוררת עמה היינו משום דתולין שחלוש בני פירות, ומשום דרבי שלום, משא"כ משחטיל את המים דמטמא ודאי אכור אפילו משום דרבי שלום, ומה מקשה הגמ' לרבא, אלא ע"כ דכיון שהוא לפני מעשה עבירה שרי אפילו בלא דרבי שלום, וא"ל אפילו לחלוש בדבר רחוק, מש"ה מקשה שפיר לרבא דע"כ מיירי ברישא ג"כ שהיה ראוי לאסור, ומשני דרישא ג"כ מיירי שהיה טמא אלא טומאת חולין, הרי מבואר דלפני מעשה עבירה שרי, ולא תקשה ח"כ אמאי היה ראוי לאסור להשאל נפה וכברה אם לא מפני דרבי שלום הרי הוא לפני מעשה עבירה, הא ל"ק, חדא דאפשר דמיירי אפילו באין לה להשיג נפה וכברה, וא"כ הוי כחרי עברי דנהרא דאסור בכל אופן לולי דרבי שלום, שנית דהשאלת כלים דומה לבשעת מעשה שהרי יכולה בכל שעה לחזור וליתק ממנה ח"כ דומה בכל שעה כאלו היא משאלת, ואפ"ג להשאל כלי מבידור ח"כ לחזור בו עד שיעשה מלאכתו, וא"כ שוב אינה יכולה לחזור וליתק ממנה, הא ליתא דבשלמא לא הוי אמרה ששאלת הנפה והכברה לקמח לאפות, ודאי אינה יכולה ליתק ממנה עד שתאפה, אבל שיטת התוס' דתלמוד דילן כהירושלמי דתולין נפה לספור בה מעות, כברה לכבד בה חול, וא"כ יכולה מיד לעשות מעשה זה, והמשאלת תאמר שרביה לעלמה לקמח, וכשמנחת צידה יותר מזה השיעור כדי שתבזר קמחה, הרי היא משאלת בשעת מעשה, מש"ה בעינן היתר דדרבי שלום, ולהלות שאינה מיניפה קמח כלל. היולא מזה דשיטת התוס' והרא"ש דבלא תרי עברי דנהרא ואינו בשעת מעשה שרי אפילו בלא דרבי שלום, והנה התוס' שם הקשו על יסוב הגמ' רישא בטומאת חולין, דמבואר דאפילו החולין טמאים שרי לברור עמה, מהא דתנן בע"ז (דנ"ו) דאין בוגרים עם ישראל בטומאה, ומהא דתנן נחתום העושה בטומאה לא לשין כו' ותני עלה בירושלמי דה"ה לא בוררין, ולרבא דמשני דהכא מיירי בלתייה קשה, ויישבנו דכאן אינו אלא בחשוד מש"ה שרי בטומאת חולין, ולכאורה קושיית התוס' מעיקרא לק"מ, שהרי כאן מותר מפני דרבי שלום, כפירש"י בד"ה רישא כו' טומאת חולין דרבנן ולא גזור בה משום מסייע במקום דרבי שלום, משא"כ החס דמיירי בבזור עם פועלים וכן נחתום השוכר מסייעים לא שייך ד"ש מש"ה אכור לסייע אפילו בטומאת חולין, וז"ל דפשיט להתוס' דגמ' דילן כהירושלמי ס"ל דעיקר היתר משום דרבי שלום אינו אלא משום דתולין בדבר רחוק, אבל אם הוי דבר עבירה ודאי לא היה מותר מפני דרבי שלום, וא"כ מוכח דטומאת חולין שרי לגמרי, ושפיר מקשים, ויישבנו דכאן מיירי בחשוד בעלמא ותולים שלא נטמא, אבל בזדאי נטמא אכור לסייע אפילו איכא דרבי שלום, ולהלן יתיישב בח"א:

כ"ז ביארנו לשיטת התוס' והרא"ש, ולפ"ו רשאים לשדך אפילו יעברו בצבור על איסור גדה, שהרי אינו כחרי עברי דנהרא, ולא בשעת מעשה עבירה ושרי. אבל הר"ן כתב בע"ז (דף פ"א) דאפילו שלא בתרי עברי דנהרא אכור, אפ"ג שאינו באחירה דלפני עור מ"מ אכור להוסיף איסור למומרים, והוא דעת רש"י בגיטין דמפרש הא דתנן משאלת אשה לחברתה, הוא משום שלא בשעת עבירה מש"ה לא שרי אלא מפני דרבי שלום, כמבואר בד"ה וכולן, שהתירו להשאלת כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עמה אלא מפני דרבי שלום, הא בל"ז אכור, ולכאורה ק' א"כ מאי מקשה הגמ' לרבא מכלל דרישא לאו כטו"ט עסקין, הא אפילו בעוד לא נטמא, מ"מ בברור דאוסה לטמא ולא שרי אלא מפני דרבי שלום, וז"ל דא"כ דבשעה זו אין שום עבירה אלא לאח"כ תבא ליד עבירה ח"כ הוא משנה שא"ל דכבר למדנו מרישא כשיביע דאורייתא דשרי

סימן לג

להרב דק"ק לינקעווע.

היינו בזמן הוסת, משא"כ חשש ביערותא אין כבוד שרתא מחמת זה, וכשם שאין לחוש להוליא מחוקתה ולומר שמה רחאה ה"ג אין לחוש על להבא שמה רחאה, מעתה שרואין אנו דבסוטה חששו שמה רחאה ה"ג יש לחוש שמה רחאה והדרא קושיא לדוכתה אמאי אין חוששין לכל מצעתת שמה רחאה, ונראה דהא ודאי בשעת יליאת הדם מן המקור אפילו בשעת ביערותא מרגשת שנתקד דם ממנה, וכמו באסתר כתיב ותחלחל שהרגישה בפנים שנפתח חללה, מש"ה כ"ז שלא הרגישה אין לחוש כלל. אבל על להבא יש לחוש שתרגיט ותראה, והא שאין מיישבין הא דוסתות כך לומר דמש"ה טהורה משום שאם רחאה ודאי הרגישה הא ל"ק שברי כנדה קי"ל דהיא בחזקת טהורה אפילו לא שאל הבעל אם הרגישה, ואפילו הייתה יסנה ואפשר שהרגישה ולא ידעה משא"כ כל מצעתת הוא בהקין ואם הרגישה ודאי הייתה בודקת עמלה מש"ה אין לחוש לה, והא שהקשו התוס' מסוגיא דנדה, היינו משום שבשעת מיחה אפילו הרגישה לא בכחה לבדוק ולא לומר שמרגשת, מש"ה שפיר הקשו אמאי אין חוששין שהרגישה והתחלחלה מחמת בעיית מלה"מ אבל בכל אשה שנבעתה אין לחוש כלל שמה רחגישה ורחאה דם, זה פשוט בישוב הענין:

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן לד

להגאון מו"ה יעקב נ"י רב הכולל בנויארק.

ע"ד האשה אשר נקדע כים השתן שלה בהקסותה בלדתה ועשה לה הרופא אפסראילין ותפר הכים, ועשה המלאה שלא חלד עוד ולא תסתכן, ע"כ הכנים פי הרמב"ם שהוא המקור בחוק הכים ותפרו, ועתה מטפת דם תדיר עם ההסתנה, ואינה יכולה להטיר מפני כי המי רגלים שבכים תמיד אינם מניחים לרפאות את הפלע של פי המקור ועלה בדעת ה"ג להחירה לבעלה, וביקש ממני להקדים בתשובה:

והנה מר דגברא רבא הוא עליו להשכיל כי קשה למחר בזה הרחאה להחירא, והוא שאלה שלא נמלא בספרי שו"ת, כאשר הוא באמת דבר שלא שישמית הרופא בידיים רחם האשה באופן זר כזה, ואם עשה עולה שלא חלד היה אפשר להשקות לה כוס עיקרין, או שהשמש במוך שתניח **באופן מקום** לפני תשמיש, ואם שגם זה אינו צריך להחיר לשמש על המוך. אבל גם עתה כאשר פי המקור כנום זכים והוא משמש על כותלי המקור מבחוץ ה"ז דומה למוך איך שהוא הרופא עשה דבר זר מאלו, אלא עתה להחירה לבעלה קשה עליו להחירה, והנה מעכ"ה נ"י החל בהחירה מלד שכיון שיואל דרך כים השתן ה"ז כיואל דרך דופן, ולכאורה הרי מפורש כנדה (דף נו) מי רגלים הדור למקור ואייתי דם, ובהו הוא עמאה, אבל יש לרחות דשם מיירי דמי רגלים משכו את הדם מן המקור אל פי המקור ויאל כדרכו לבית החיטון, משא"כ כנ"ד יואל הא מפי המקור אל הכים, אבל מ"מ אינו ענין ליואל דרך דופן דהתם לא יואל מפי המקור כלל, אלא מטולי הרחם יואל דם דרך דופן, משא"כ כנ"ד יואל מפי המקור אלא שנכנס לכים ומשם לבית החיטון:

א"ר שבה מעכ"ה מטעם אחר שהרי אין דרך לראות בענין זה, והוי כמו דם בחתיכה, ודחה מעכ"ה נ"י שכיון שנשתנה גופה וא"ל לנאת הדם כי אם דרך הכים, הוי דרכה של אשה זו, ולא דמי לחתיכה שאינה אלא מקרה, ובהו רוצה ליישב קושיית הס"ט על הא דליחת דמ"א שאין אשה עמאה אלא ביולא מדוה דרך ערוהתה לאפוקי דרך דופן, תיפוק ליה דהוי שלא כדרכה וישב מעכ"ה נ"י דבא לאפוקי אם היה באופן שכן דרך אותה אשה, וכדומה לזה ביצמות דק"י ישיבתה זו היא עמידתה לפי' ב' (וזה הישוב אינו אלא לפי' התוס', אבל לפרש"י דמיעוט של החתיכה הוא משום חיליה) אלא שמבואר בראשונים באשה שנפל מקור שלה למטה ויואל דם דטוורה משום שאין דרך לראות כן לשיטת הרא"ש, והרי היא קבועה לראות בזה האופן, מ"מ מיקרי אין דרך לראות כן, אפי"ג דשם אפשר שתתפרא, גם כאן אפשר שיקרעו התפר ולא ישיב הרחם

על

ע"ד אשה ששבה על הספסל והפלה ונתקתה בלדי המקור ויאל ממנו שפע דם מן המכה, וגם נבהלה מאד, וחקר מעכ"ה אולי יש לחוש שמה יואל דם מן המקור, וכדאייתא בגמ' ביערותא מרפיא, והוסף מעכ"ה לחמוה על מטעים בכל יום שאשה מתבעתת ואין חוששין לזה כלל אף לבדוק א"ע, והרי בסוטה אייתא שאומרים הוליאיה שלא תטמא העורה, ומפרש בגמ' משום שמה רחאה מחמת ביערותא, והוסף מעכ"ה להקשות מדאייתא שלהי מ' נדה בש"א כל הנשים מתות גדות וס"ד דגמ' משום ביערותא דמלה"מ מרפיא, ואפי"ג דלפי המסקנא נדחה זה הטעם, מ"מ הסבירא דביערותא לא נדחה, והעלה מעכ"ה דביערותא מביא לידי ראייה בשפע, ולא טיפת דם, מש"ה חיישין בסוטה שמה רחאה בשפע, ובמיחה חיישין דילמא רחאה בשפע ומחמת מיחה אינה נכרת, אבל בכל מצעתת שאין יולאה ממנה שפע דם אין לחוש שמה רחאה טפת דם, וזה תמילת דברי מעכ"ה, ומש"ה נטה דעתו לחוש באשה זו שילא ממנה שפע דם מחמת מכה ויש לחוש שמה יואל מן המקור ג"כ:

והנה מש"כ מעכ"ה דכנדה מוכח דיש לחוש לביערותא, אינו כן במח"כ אלא במסקנא קי"ל טעמא דב"ש בא"א, אבל משום ביערותא אין לחוש, וכן הבינו רבותינו בעלי התוס' בסוטה שם, שהקשו רומיא דמי הסוגיות ויישב משום דבשעת הולאת הנפש אין לחוש, ולא עוד אלא אפילו להס"ד דטעמא דב"ש משום דחוששין שרחאה מחמת ביערותא דמלה"מ, אין כן דעת ב"ה שהלכה כמותם, גם מה שיישב מעכ"ה לפי דעתו דבימי חיישין שמה רחאה שפע דם ומחמת המיחה אינה נכרת, אין הבנה לדברים אלו, מדוע לא ניכר להנשים החיות העוסקות בהמתה אם יואל ממקורה שפע דם:

איברא לא הולך מעכ"ה אלא ליישב רומיא דסוגיא דנדה אסוטה עפ"י סברתו דכנדה אחרי שרואין שאין יואל שפע דם ממקורה, מש"ה אין לנו לחוש שמה יואל טיפת דם וכן בשאר מצעתת אין לחוש לכך, ובסוטה חשש שמה רחאה בשפע, ובהו יואל מעכ"ה ידי הקושיא ונטיית דעתו לחוש באשה זו שילא באמת שפע דם:

אבל עיקר סברת מעכ"ה, מופרך מקושיית רבותינו בעלי התוס' הנ"ל ולא יישבו הכי רומיא דנדה אדסוטה, אלא יישבו דמחמת הולאת הנפש אין לחוש, א"כ קשה אמאי אין חוששין בכל מצעות שמה רחאה, ולכה"פ נחייב אותם לבדוק, והנה לכאורה היה מקום ליישב רומיא דנדה אדסוטה, דאינו דומה שמה רחאה לחשש שמה רחאה שהרי אין לך דבר שראוי לתוש כמו שעת הוסת, מ"מ קי"ל כנדה (דף ט"ו) וסתות דרבנן, ומש"ה אפילו הגיש שעת וסתה מותרת לבעלה, ופירש"י אם לא ידעין אי בדקה אי לא בדקה לא מספקין לה בטמאה פי' דאם ידענו שבדקה היינו חוששין שמה רחאה דהבדיקה בשעת הוסת גורם גרוי במקור ורואה ומש"ה אסורה לשמש מה"ת משום והורחם וגו' שהוא מה"ת כפירש"י בהוריות (דף תז) בד"ה פרוש מן הגדה, וזה דעת רש"י ז"ל, וביארנו יותר בחיבורי העמק שאלה שאלתא פ"ט בס"ד, וה"ג אם נבעתה אין לחוש להוליא מחוקתה שמה רחאה, אבל שמה רחאה שפיר חיישין וכ"כ הגאון בנו"כ ק' והובא בפ"ת (סי' קפ"ד) לחלק בין שמה רחאה לשמה רחאה כדאייתא בגיטין (דף כת) בין שמה מת לשמה ימות, כך היה הדעת נותן אבל א"כ קשה על התוס' סוטה הנ"ל שלא יישבו רומיא דנדה ודסוטה הכי, ואם שאפשר ליישב בפשיטות שהתוס' לטעמייהו כנדה שם (דף ט"ו) דבאמת אפילו וסתות דרבנן יש לחוש שמה רחאה כמבואר שם בד"ה אפילו מ"מ גם בלא זה אינו דומה חשש וסתות לחשש ביערותא, דבוסתות ודאי יש מקום לחלק בין שמה רחאה לשמה רחאה, דכמו דמחלקין בין שמה מת לשמה ימות משום שפוף אדם למות, ומש"ה חוששין לכל שעה שאחר כן שומות, וה"ה בוסתות דהא ודאי שרתאה דם דאזו לפולס לא תראה, מש"ה חוששין שרתאה בשעה הפעולה לך

על מקומו, ואם שיש מקום לחלק בין אפשר שתתפרש מעלמו למקום שה"א להתפרש אלא ע"י מעשה ידי אדם כמש"כ החו"ס בזכרות (דף לח) לענין מוס קבוע ומוס עובר, וע' מש"כ בזה ב"ש (סי' קנ"ב אות ח') בענין פ"ד, מ"מ אין נראה כאן לחלק בזה, ויש מקום להחירה מזה הטעם, ואע"ג דהיא עומאה מכבר ולריכה הפסק טהרה, וכאן אין לנו בדיקה, מ"מ אין מקום לחוש לזה, כי מה שנכנס פי המקור בכיס, ופסק ראייה עומאה, היא הפסק אותו היום בטהרה, וזה דעתי גיטה ובכ"ז ראוני שישאל עוד מנאמן אחד:

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן לה

ב"ה א' טו"ב טבת ברוך תהיה ל"ק.

כבוד הרב וכו' אבד"ק מעזריטש גדול יע"א.

מכתבו

מיוס א' וילא הגיעני, ולא נפניתו להשיב משני טעמים חדא שהשאלה ע"ד האשה שגפל מקור שלה ואינה יכולה לטהר לבעלה, כבר אזלי בה נמושי גאוני בתראי ז"ל ומעכ"ל נ"י כל יקר ראה עינו דעת המקיל ודעת המחמיר, וקשה עלי בלא אחריהם ולהכריע, שנית כי בימים הללו הנני בלעז ודאגות בהליכות הישיבה הק' אשר היא חיי רוחי ולא לילא דעתאי, אכן תמול הגיעני ולהכתבו- הגלוי מעליך בי להשיב דבר אחרי שכותב מעכ"ה כי בלאת האם למטה מבית החינוך ג"כ, מולאת הכתונת מלוכלכת הרבה ואין לה שום הרגשה אפילו מזיבת דבר לה, הרי יכול להיות שהדם הוא מבשר האם מצחון, ואינו יולא מפה המקור כלל, וא"כ אין לחקור בזה שהיא טהורה בפשיטות, ויכולה לעמוד על הביטור שתניח מוך במקור קודם שתפול ע"י אשה אחרת, ואח"כ תשחה ותפול האם, ואח"כ תדוק את המוך אם הוא נקי, ה"ו כברור שהדם הוא מן הבשר, אכן אם הדם באמת מן המקור, ובוה נחלקו הגאונים ז"ל, ורואה אנכי מש"כ מע"כ נ"י שהמחלוקת אינו אלא בזולת לבית החינוך, אבל ביולא חוץ לבה"ח ג"כ לכ"ט טהורה, והנה מע"כ ג"י תלה עלמו במש"כ הס"ט בשם שו"ת וצ"ט שאם בזולת לחון אין לך מכה גדולה מו, והוסף מע"כ וכחב בזה"ל ואף שאינה יודעת שהמכה מויליאה דם מכ"מ איכא למיתלי כו', ולא הבינותי דברי מע"ל שהרי זהו המכה במה שהיא יולאה לחון, והרי הדם יולא באותה עשה שהאם יולא לחון, וא"כ הדם היולא הוא דם המכה, אבל עיקר דברי הג"ל והס"ט, אינו ברור אללי, דפ' דם יולא מחמת מכה, היינו שיש במקור נגע בבשר המקור, שהיא מויליאה דם, אבל מי יברר לנו שאם היולא וטפל למטה יש בפנים איזה נגע, ואם אין שם נגע, א"כ דם המקור הוא, אלא שהמקור הוא מצחון וחלש הרבה ומש"ה יולא דם והרי היא כרואה דם מחמת קפילה או סיבה אחרת, ולי נראה טעם היתיר שהרי אפילו יש דבר מפסיק בין הדם לבית החינוך טהורה, ומכש"כ נשאל ילא מבית החינוך לגמרי ואין הדם באויר בה"ח, וה"ו כדאיחא בנדה דמ"א אר"י משום רשב"י מנין שאין אשה עומאה עד שיילא מדה מדרך ערותה שנאמר ואיש אשר ישב את אשה דוה וגלה את ערותה. והיינו בית החינוך מקום שהשמש דש, משא"כ כשהמקור מצחון ה"ו יולא הדם דרך דופן, ואע"ג דשם איתא עוד מקור שנעקר וטפל לארץ ה"ו עומאה שנאמר יען השפך נחושתיך ותגלה ערותך, אלמא דהמקור עלמו יקרא ערוה, ומשום שהשמש נוגע בו כסוף תשמש כמ"ש הרמב"ם ה' א"צ פ"ה, מכ"מ במקרא שהביא הגמ' וגלה את ערותה את מקורה הערה, מבואר דאך בה"ח הוא הערוה שהדם היולא דרך שם מטמא בראיה, אבל האם נקרא מקורה ולא ערותה, ומה שפרש"י בד"ה יחושתיך שולייך כו' קרי ליה ערוה כאלו הוא במקומו, הייט לפי המסקנא דמטמא טומאה ערב משום נוגע בערוה ע"י קאמר שגם ביולא לחון נקראת ערוה, אבל לעומאת רואה דם ודך ערותה דוקא דרך בית החינוך היא מטמאה, והא דלוי' בנמ' אלימא לעומאת שבעה. דם אר"ו וילא חתיכה, משמע דאי חתיכה זו הוי דם יחא שטמאה ט"ו, היינו משום דאי הוי דם, הרי גפילת המקור הוא דרך בית החינוך אבל

אחר שכבר נפל והדם יולא מצחון, אין זה דרך ערותה דהאי קרא, וזה דעתי הדלה: וע"ד הפסקת טהרה אין עלה כי אם כמ"ש מע"כ נ"י ותהי מונחת במתה ביום הראשון וביום השביעי אשר המלוה לבדוק או, ובשאר ימים לא תדוק עלמה כלל, אכן כ"ז אם הדם יולא מפי המקור, אבל אם תעשה בחינה ע"י המוך ותראה כי אין הדם והלבלוך כי אם מצד האם טהורה היא בפשיטות, אזי בהפסק טהרה וביום הראשון והשביעי יניח מוך באותו מקום ותדוק את המוך:

ע"ד אשר התחכם אבי הכלה על אפי החתן ומסר מודעה על המהנה להחתן, ואחר החופה גילה להחתן ולאביו, הנה אין ספק שג"פ היא לריכה אם רוצה לגרשה, כי אפילו הי' תנאי ממש שהתנה אבי החתן אין שום הוכחה שבנו החתן קידש ע"ד אביו דוקא ומכש"כ שלא הי' תנאי בזה, אכן אם בוגר בה ורוצה לגרשה מחמת זה, אם הפליג החתן עלמו ממנה מיד אחר שנודע לו, ולא היה עמה עוד, אע"ג שהוא דבר מגונה מאד, מכ"מ אינו עובר בעשה כמש"כ מע"ל, והרי קי"ל דמותר לגרש אפילו מלא אחרת נאה הימנה, ואין להאריך בזה ומכש"כ בזה"ו שהאשה מעננת את האיש כמו שהאיש מענן את האשה ובע"כ יבאר אל עמק השוה, וה' יברך את עמו בשלום, ולא יהיה פרץ וטוהה בבתי ישראל, הנני העומם בעבודה וטראר רבה:

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן לו

להרב וכו' בש"ח מ' משה שלמה האבד"ק אלייא.

ברבר אשה שהיה לה כאז ראש, ועשתה לה מקלעות בשערה ע"י ביטול איזה עשב ידוע והאיך תעשה לעבילת מזה. והנה מעכ"ה נכנס למשכונות רבות בכללי ספרות ועוד, ולענ"ד אין שום נזיך בזה, אחר שכבר היא יודעת כברור שהקלעות לרפואה לה, אין בזה שום חליצה כלל וכסברת המרדכי מהא דלוי' בפ' הערל בעבור דאינו חוץ אפילו בטלו משום דהוי רביחא, והגר"א בבאור השו"ע הוסיף הראיה מהא דיותו הכלים שכתבתי כדרכי, ובל בזה לאפוקי ממש"כ הגאון ס"ט סק"ח ס"ק י"ט דהכי רביתי' לא שייך אלא מה שהוא כן בתולדה, וליחא אלא כיון דדרך אשה זו להתפראות ע"י קלעות היינו רביחא דידה שיהו שערותיו גוש אחד, וגם הגאון פ"מ לא החמיר אלא במאמר הרופאים לעשות לה מקלעות ועי"ו תתפרא בזה החמיר משום שאין לנו יודעים אם תתפרא בזה, וא"כ אין היתר אלא משום דאינה מקפדת משום ספק רפואה, מש"ה לנו נזכרים לראות שלא יהא רוב בערות, אבל כנ"ד שכבר עשתה מקלעות ויודעת שזהו רפואתה מאן ספון לחלוק על המרדכי, ומכש"כ דאם לא נימא הכי יהא הכרח להוילא אשה מצעלה שהרי לא תטהר לעולם, ולא תהא כזאת בישראל, ומש"כ בס"ט דלא כ' המרדכי אלא כשיש סכנה להסירם משא"כ בחין סכנה דומה לרטיה שעל המכה, אין נראה כלל דמה לי חולי שיש בו סכ"כ או אין בו סכ"כ כל מחלה וכאז קשה לסבול ועושין רפואה במה שאפשר ורואה לזה הוא מקמיע מומחה שמוחר ללאת בשבת משום דנעשה מלבוש שלו ותניא בין חולי שיש בו סכנה בין חולי שאין בו סכנה ולא דמיא כלל לרטיה שעל המכה שאינו אלא מכה חילוניה שהוא לשעה משא"כ מחלה פנימית שאין דרכה לבור אלא ע"י מקלעות שפירה, ואפילו אם היינו יודעים שבעוד איזה משך יפול הקאלטון וזהו אות שהסור המכה, מכ"מ צעת בהקאלטון עליה היא רביחא דידה שיהיו שערותיה גוש אחד, ודומה לקרום שעולה על המכה בשעה שהיא למה, דאע"ג דאחר שחתי"כ המכה נופל הקרום, ואז יש לתלוש נדדי הקרום שלא נפלו והוויין חליצה מכ"מ בשעה שהמכה למה נחשב הקרום לבשרו, ה"נ בשעה שהיא חולנית נזכך שערותיו להיות דבוקים כגוש אחד ולא שייך בהו חליצה כלל, ורק במקום שאין השער מקולעות יש לה לחירה שלא יהא שם דבר חוץ, ואע"ג שאינה יכולה לתקן במסרתה מכ"מ עליה להפריד ע"י אלצבותיה בכל האפשר. וה' יאיר עינינו בערותו. הנני העומם בעבודה:

מזה יחשבו דכפעס הראשון לא היה כונה, מש"ה חוזר וטובל למאות כונה, אבל מכ"מ הטהרות טהורות, ובאמת בלי כונה הטהרות טהורות, וה"כ באשה לדעת הרשב"א דאם כבר באה לביטה וחוזרת וטובלת ה"ז מגונה, אבל כ"ז שלא באה לביטה אין בזה שום חשש, והרי המנהג פשוט והוצא בהגהת רמ"א (סס"י קל"ח) באשה הפוגעת בשעה שילאה מן הטבילה בדבר טמא חוזרת וטובלת והיינו משום שכ"ז שלא הגיעה לביטה אין שום חשש. **ור"ל** אחד ממע"כ דעיקר הטעם שפי' הרשב"א בדעת הרמב"ם ז"ל אינו ברור, והוא ז"ל בעלמו סיים בזה"ל זה נוכל לומר בדעת הרמב"ם ז"ל הרי אין הטעם ברור גם בדעתו ז"ל ובאמת סמך הטעם משום שהסמך הר"מ בזמ"ל בה' מקואות (פ"א ה"ט) לה"ח דמירי בענין כונה, אבל בפ' המשניות מקואות (ספ"ח) הביא רבינו ברייתא זו ולא מירי כבונה כלל ומשמע דקאי גם בטבילת חולין ולא בעי כונה, אלא עיקר טעם דהקופץ למקוה נראה מהלכה ט' הנ"ל דאין המים נכנסין היטב בכל חלקי הגוף ומש"ה סמך לה לדין הכופת ידיו ורגליו כו' והא דהטובל ב' פעמים ה"ז מגונה הוא משום שגראה דטבילה הראשונה לא היה כדון מאיזה טעם שהוא כגון שנמאל דבר חוץ וכדומה ואם נשתמש בטהרות או ישרפו בתנאם או יבוא לידי חשד שאוכלין בטומאה, וה"ה באשה לבעלה אם באה לביטה וחוזרת וטובלת יוכל לבוא לידי חשד ששתשה בביטה ולא היה הטבילה כדון מאיזה טעם :

ור"ה השו"ע סתם כדעת הטור גם (בסו' קל"ח סכ"ט) לענין כבוש ירך עליו, גם (בסו' ר"ח) לענין הקופץ למקוה והטובל פעמים, וכ' הב"י (בסו' קל"ח) שהבי נראה מהבב"א דד"א זוטא והיא שכחתי לעיל, ולענין דארבעה משם מבואר כהרמב"ם ז"ל, והכי תניא התם אל יאמר אדם לחברו דרום ירך עלי בביט המרחץ והאומר אינו יולא משם כשהוא שלם, א"ר יהודה בד"א במים מועטין אבל במים מרובים ה"ז משהבת, הקורא פעמים והטובל פעמים ה"ז מגונה, הרי בטבילה ב"פ לא מירי במים מועטין אלא בתוס' דמקואות נשנה ג' דברים אלו ביחד, ומזה למד הב"י דכמו לענין דרום ירך עלי מירי במים מועטין ה"ג הני תרתי, אבל לענין ג' דברים אלו ביחד, חולק על ת"ק כדאייתא בסנהדרין (דכ"ה) דר' יוחנן ס"ל דבמה לחלוק ואפילו ריב"ל דאמר אימתי ובמה לפרש כבר כתבו התוס' בכ"מ דרק במשנה הוא כן, אבל בבב"א הוא לחלוק, ובוה הענין ודאי כן הוא, דבתוספתא דמקואות ספ"ה תניא כבוש ירך עלי במקוה ה"ז מגונה ר' יהודה אומר כבוש ירך עליו עד שתאל נפשו, ור"ל הוא איסור חמור עד שראוי לכך ולא מגונה בלבד, ואולי לטעמייהו דה"ק ס"ל דאפילו במקוה גדולה מירי, והטעם הוא משום דנראה כחלינה וכהא דתנן במקואות (פ"ח) האוחז באדם ובכלים והטבילין עמאים ואם הדיח את ידו במים טהורים, רש"א ירפה כדי שיבואו בהם המים, ובאשר הוא אומר כבוש ירך עלי משום שאינו יכול לטבול עלמנו יפה, נראה כאלו דוחק ידו עליו מש"ה הוא מגונה, אבל מכ"מ אינו חוץ, וע' מש"כ הש"ך (סו' קל"ח סקל"ו), אבל ר' יהודה ס"ל דהמאמר אינו אלא במים מועטים, וא"כ אם יוליא ידו מן המים ודאי יש בזה איסור גמור, מש"ה קאמר כבוש ירך עליו, פי' הוי גוהר שלא תוליא ירך מן המקוה, אפילו יש חשש שמסתכן בזה, דקרוי לבוא לידי איסור כרת. הא מיהא דפשת בבב"א מירי אפילו במקוה גדולה ובשיטת הרמב"ם ז"ל, נחזור לענין שאין למע"כ למחות בזה כלל וכלל, ואפילו בשבת ויו"ט שהביא מע"כ בשם, חות יאיר דאסורה לטבול ב' פעמים תנא, אי לא ידעתי מדוע אסור, דאי נימא דעיקר האיסור הוא משום מהקן, פשיטא דאיך טבילות היתרות אין בהם תקון לכ"ע ושרי, ובשיעך הענין ע' מש"כ בהע"ש (סו' ל"א אות ז'), ואין להאריך בזה כאן, והגח לנשי ישראל מנהגן, ואין לגזור ולחדש חדשות שלא מוכר בראשונים ז"ל. והמקום יאיר שיינו ויעמידנו על קרן האמת :

ח' לפדר, ולחת עליכם היום ברכה, תרמ"ב :

נפתלי צבי יהודא ברלין .

מכתב

ור"ה רב אחד הראה לי פי' המשניות להרמב"ם פ"ט ממקואות קל"ק הלכ שנסתפק בכונה והנראה דהיינו לרפואה ובוה שנינו דקלקי הראש אינו חוץ, והאמת הנן בין כולו בין מקלחו, גם לא חילק בין יש סכנה או לא, אלא לעולם א"ח, ובוה מבואר הטעם אמאי אין מקפיד בראש יותר מבלב וזקן, והלא הראש מגולה אלא משום דבראש יש רפואה מבא"כ בלב וזקן, הרי מבואר במשנה דמקלעת הראש א"ח, אלא בענינו דמלתא להרמב"ם הוא משום דהרא"ש נידון אחר הגוף א"כ הוי מיעוט שאינו מקפיד ולשיטת הגאונים דהשיער נידון בפ"ג, ל"ל משום דהוי רביחא. והנה נראה שהראב"ה לא בריחא ליה הטעמים שכ' להטיר, שהרי כתב טעמים שונים זה מזה בדיון, וא"כ קשה האך הטיח כלל, ואולי אין טעם אחד ג"כ אל כגון אלא זה ידע בפשיטות דיש נשים שנושאין מקלעות ואין יולאות בג"פ כדון אשה שאינה יכולה לרצה לבעלה וחתר אחרי טעמים ומשנתנו לא פי' כהרמב"ם וגם לא ידע שהוא רפואה, והאמין שהוא מעשה שד, אבל אינו אלא מחלה המדבקת את השער :

סימן לו

לכבוד הרב וכו'

ער מה שהעיר מעכ"ה בטבילה נשים הדבה פעמים, ולדעת הרמב"ם אסור לטבול שני פעמים אפילו במקוה גדולה יותר מכשיעור וכ' הרשב"ש הטעם שיחשבו למה טובלת פעם שני אלא שלא טובל כי אם להקר ואם יגע בתרומה וקדשים יהיו סבורין דלא בעי כונה עכ"ל הרשב"ש ומזה נתעורר מע"כ א"כ לפי דעת הרשב"א דפסק דטבילה לבעלה לריבה כינה ובהגהת הרמ"א סו' קל"ח כ' ע"ו יש להחמיר לכתחלה א"כ עליה על דעתו דיש למחות מלטבול הדבה פעמים כמו שנודע לי מנהג נשי עירו, והנה אפילו נימא דיש בזה חשש והיינו דתנא בתוספתא מקואות הטובל פעמים ה"ז מגונה, אין למחות בזה הרבה כדאי' בברכות (דל"ג ב') לענין דתניא הקורא את שניו וטובלה ה"ז מגונה הוא דהוי שחוקי לא משחקיין ליה. ולא עוד אלא במס' ד"א פ' המתחיל הנכנס למרחץ תניא הקורא ב' פעמים והטובל ב' פעמים ה"ז מגונה, ובל"ס דפי' הקורא ב"פ היינו הבב"א שהוצא בברכות ומבואר שאין למחות בזה כמו בק"ש. איברא בעיקר הדין נראה פי' הטובל ב' פעמים היינו שילא במקוה, וחזר ונכנס לטבול, אבל כ"ז שטומד במים אין בזה שום גנאי כלל וטודע שהרי לדעת השו"ע בסו' ר"א סס"ב כדעת הטור שמיירי במקוה מנומלמת, וע"ז אי' בשו"ע ולא יטבול ב' פעמים בזה אחר זה, טבולו בו שנים זה אחר זה אף ע"פ שרגליו של ראובן נוגעות במים השני בטומאתו כו', מבואר דפי' שנים זה אח"ז אין הפי' דשניהם עומדים במים וטובלים זאח"ז אלא דהראשון טבול וינא ואח"כ בא השני לטבול, וע"ז מסיים אע"ג דעוד רגליו של הראשון במים, ומזה מובן פי' הירשא ולא יטבול בו פעמים בזה אח"ז דנושמתו דכבר ילא וחזר ונכנס לטבול ומכש"כ לדעת הטור דפסק דאם רגלי הראשון נוגעת במים כשרה גם להשני, פשיטא דמשמעות טבילה פעמים הוא כמש"כ, ומזה נבין דגם לדעת הרמב"ם דמפרש התוספתא אפילו במקוה גדולה אין איסור ומגונה אלא בזמן שכבר ילא והיה עוסק בטהרות או היה אפשר לעסוק בטהרות, משא"כ כ"ז שטומד במקוה, ויגיד עליו רעו בוס' ד"א הקורא ב' פעמים דמפרש הג' לדעת הרמב"ם דקורא פסוקא פסוקא ולא מילי מילי ה"ז הטובל ב' פעמים היינו שכבר ילא מן הטבילה, ולא כ"ז שטומד במקוה שעדיין בטבילה הוא עוסק וכדאי' במגינה (ד"ט א') שכל ועלה כ"ז שטוד רגלו במים אפילו הוחזק לדבר קל מחזיק עלמו לדבר חמור, וזיל בתר טעמא דהריב"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דחשבו שאינו טובל אלא להקר ואם יגע בתרומה וקדשים יהיו סבורין דלא בעי כונה ארבעה כשיראו שחוזר וטובל למה חוזר וטובל, אלא משום שלא כוון בראשונה מש"ה טובל בשנית ומכיון מזה ידעו דבעינן כונה, אלא ע"כ כמ"ש שכבר ילא מן המקוה לגמרי והיה שהות לטבול בטהרות ואח"כ חזר וטובל

סימן לח

שלום וברכה יתירא, לכבוד סגל חבורה, בעלי חורה ויראת ה' טהורה, בק"ק אלג'יר ה' עליהם יחיו דגן בישראל ויפרחו כגפן בבתי אל, וזכרם כיון ההראל והאריאל :

מכתבם הגיעני, אשריכם שנתעוררתם להיות למשמרת לעם ה' והזרתם את צ"י מטומאתם, ע"פ התורה והקבלה, ונענין מה שהגיהג הרב מטעם הממשלה שיעבלו נשים בבאניוס שהנהגה כלי אבן שהיה עליהם שם כלי והם מחוברים לקרקע ע"י בנין, ולא בטל תורת כלי מהם משום שהנקבים שיש תחתיות המה יש להם סתימה ע"י ברות מתכות, שנית כמה שהגיעו המים לבש ע"י גזרות מבלי מתכות שיש במרחלאות שאותם כלי מתכות ודאי הם כליים מזד שאין להם נקב בשוליהם, ומלד שאינם בנייזים ואינם מחוברים לקרקע, וא"כ המה שאובים, ומעכ"ה הוסיפו לומר דאף אם היה הבאניוס כשרים לטבילה ועשויים כדון וכהלכה לא היה ראוי להחיר דבר חמור כזה שכמה תקלות ופרעות יולא ממנו, וזוה יבואו לטבול בבאניוס של מתכות הנמלאים בבתיים דאומרים מ"ש זה מזה, כל אלה דברים יולאים מעומק לב טעור, ובכל זאת לא אלהי להשיב כי לא ידעתי מהות הרב מטעם הממשלה אם הוא כעין רבנים שלנו מטעם ממשלת רוביא שאין להם יד בהוראה, ואין לנו לחוש להם. לא כן בארץ-לרפת כי לא יעשו לרב שאין עטרת הרבנית הולמתו, אלא אם כן גדול הוא בהוראה ג"כ כראוי לעיר גדולה אלג'יר יע"א, וא"כ הוא יש לנו לדון לכ"ז דהיה הבאניוס פתוח הגקב בשעה שקבע בבנין בארץ בלי ברוא כלל, ואח"כ עשו הברוא לכתום ולפתוח, וא"כ היו קבעו ולבסוף חקקו וכשר לטבול בו כמבואר בהנהגת רמ"א (ס' ר"א ס"ז) ובלבד שלא יהא כלי שחקקו ולבסוף קבעו, מבואר דאם קבעו ולבסוף חקקו כשר אע"ג שיש ע"י ק' מגמרא ב"ב מכ"מ דרין ברור, וא"כ יש לדון דהרב דקדק במילי דמתא דעלי' רמיא, ועסה כמש"כ, ולענין המים יש לחקור אם משגיח הרב שלא יהיה נפסק הקילוח מן המעיין שהולך לכלי מתכות, ומכלי מתכות להבאניוס וכ"ז שלא נפסק הקילוח הרי הוא כמעין כמבואר (בס' הג"ל ס"י), ואבר כתבו מע"כ ג"י שיש לחוש לתקולים, כבר אמרו בגמ' דהה (דף ס"ז) משום גזירת מרחלאות והובא (בס' ק"ח ס"א), אבל אין לנו להוסיף גזרות מדעתנו, ומכש"כ מה שכתבו שמקואות שלהם קרים, ובפרט בימי החורף, והגשמים בזה"ל חלושות ואינן יכולות לסבול קרירות ויש לחוש שלא יעבלו כלל, וחובה עלינו לראות הקנה שהיו יכולים לטבול בחמין, וה' יסיר תקלה ומכשול מישראל עמו :

נפתלי צבי יהודא ברלין .

סימן לט

ב"ה ח' ב' דימי חנוכה הרץ וולאיון .

כבוד הרב מ' ברוך מרדכי קויפמאן מ"ץ בק בירמא .

מכתבו מן ב' וישלח הגיעני, ואני לא הייתי בשלמות הבריאה וגם זקנה קפלה עלי ותחמום ממני כח הזריות לעיני ולהשיב, ע"כ נתאחרו דברי, והנה אחא מרחוק לשאלו בדבר המקוה שסמרו אותה וכוו את הכתלים מחדש, ואח"כ קבעו הבע"מ רלפת המקוה מנסרים רחבים וקבעו הנסרים במסמרות של ברזל, ולא זוהרו בשעה ששאבו המים כדי לבנות בה ולפשות הרגפה, לשאוב בכלי נקוב, וא"כ חוששים שמא יהיה שם ג' לוגין מ"ש, וגם עתה שרונים לנקותה מחדש בכלים נקובים חוששים שמא יש ג' לוגין מ"ש החת הנסרים הקבועים, והנה בא מו"ל מאחה קהלה, והורה שלרדק לסתור את הרגפה ולנקותה יפה, עוד אורה לפשות בהנסרים נקב כשפה"ג, וגם לפשות הנסרים דוקא פחות מ' טפחים כדי ללאת דעת הראב"ד :

והנה הדברים האלו כמו שהם אין בהם כדי להבין טעמו של הרב ע"ד חשש של ג' לוגין מ"ש, לפי מש"כ מע"כ אשר תחת הנסרים נובע מים וא"כ היא מעין, וכבר ידוע פסק הרמ"א (ס' ר"א ס"מ) שהעיקר דאין שאיבה פולטת במעיין, ותו שיש כאן הרבה ספיקות אי היו ג' לוגין כדי לפסול ע"פ המבואר שם סט"ו, שהרי בודאי לא נשאר בכלי שאיבה ג' לוגין, אלא בהרבה פעמים יכול להיות שמתקבץ ג' לוגין, אבל הרי בעינין שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון, ודוקא בג' כליים ולא יותר, וידוע דספק מים שאובין כשר ואין כאן מקום לחוש. וע"ד הנסרים, ידוע שאין עליהם תורת כלי ומכש"כ אחר שקבען במסמרות לארץ, ואי משום דעת הראב"ד דכיון דראוי למדרסונו יש גזרת מרחלאות א"כ מאי מהני נקב כשפה"ג, ובאמת אחר שקבען במסמרות לארץ אין בהם משום טומאה, ואין בזה המקוה שום חשש וערעור אך כיון שהוא מו"ץ מסתמא לאו קטיל קניא הוא, אין אפי יכול להחליט מרחוק עיקר טעמו עד שיבא דבריו וכבדתיו להשיב איה"ש :

סימן מ

בס"ד חשובה

ברין החופר סמוך לנהר ונמלא שם מים באין מנהר ופסקו (בס' ר"א ס"ג) דנקבים קטנים מלטרפין לשפה"ג, וכמש"כ המרדכי בשם הראב"ה לחלק בין שני מקואות חסרים לא' מלא וא"ח, והגאון משכנתו יעקב דחה ונתוספתא מקואות והובא בר"ש פ"א החופר בלד הנהר ובלד הים ה"ז כמי תמלית ובלד המעיין אע"פ שפוסקין וחורין ומשכין ה"ז כמעין, וכ' שנתעלמה תוספתא זו להראב"ה, וחלילה לומר כן, ואדרבה התיספתא היה למראה עיניו ודקדק ממנה שהיא דרוקא אם רואים את החלול, ולכאורה מה לי רחיה או ידיעה שבה מן הנהר, ולא תהגשמים, אבל מתחלה נבא למש"כ היותו פסחים פ"א והרא"ש דהא דאי' בתגיגה (דף כ"ג) דהא ארעא כולה חלחולי מתחלחל לא שייך אלא במעיין, וזוה הוילוי דמעין בעי מ"ם לאדם, וכי אפשר שרבותינו ז"ל לא ידעו שמים נמשכין מנהר, מה שכל ב"א יודעין, ותו הרי בתוספתא הג"ל מבואר הכי, אלא כן הענין דיש מים נמשכין דרך גדי הארץ שהם כסילונות ההולכות בעומק, וזה נקרא חלחולי מתחלחל, ויש נמשכין דרך נקבי הפארום בעפר הדרך כמו החותך בשר מתקבץ טיפות דם גם בלא גיד אלא דרך נקבים דקים מאד, שהם אינם מפולשין וזה לא נקרא חלחול, וגם אין זה החיבור דומה לנקבי סל וגרנותי, וס"ל להחוס' ורא"ש שאין גידין הולכים אלא ממעיין ולא מנהר השוטף על הארץ שבתוכה אין מקור וחלחול, וכן הים שאינו אלא מקום קבון מים בלא מקור ותחום, ולמדו ג"כ מתוספתא הג"ל דהו ההבדל שבין יש ונהר למעיין, משום דהגמשך מים מהנהר אינו ע"י חלחול אלא ע"י נקבי הפארום, ומן המעיין בא ע"י חלחול, ומכאן למדו דבעינין במעיין מ"ם שהרי תניא בתוספתא שהרי הוא כמעין, וא"כ למאי בעינן מ"ם, אלא שהמעין ענמו בעי מ"ם, מיהו להראב"ה דס"ל דמלטרפין לשפה"ג ז"ל דמירי שנמשך ממעיין שאין בו מ"ם, או נימא דלא כהראב"ה דלא מהני לירוק לשפה"ג, זהו דעת היותו והרא"ש, ופחה מיל לדעת הראב"ה שמפרש דיש חלחול גם מנהר וים וכמש"כ הגר"א סק"ו וא"כ לרדק לפרש התוספתא דמש"מ ודאי סמוך למעיין מזוי גידין-וחולין במזוי, משא"כ סמוך לנהר וים יש לחוש שלא בא אלא ע"י נקבי הפארום, וה"ז מי תמלית מש"ה בעינין רואין את החלחול, ואז אין שום כ"מ בין נהר למעיין, משא"כ אם שני המקואות חסרין לא מהני אפילו רואין החלחול כסוגיא דתגיגה, וכמש"כ אפשר להביא ראיה להראב"ה מהתוספתא דברואין מלטרפין לשפה"ג כמו בחופר בלד המעיין דמ"ש, אלא משום שאפשר לפרש הסעם בא"א כאשר יבואר, מש"ה הביא הראיה ממשנה דשק וקופה, נמלא חיל כל דברי משכ"י ז"ל, איברא יפה דחה שם מפרש"י דתגיגה שבפירוש לא כתב כן, אלא במושך מהנהר ג"כ לא מהני חלחול משום שאינו מלטרפין לשפה"ג וכבר קדמו הגאון ש"ת ח"ל ז"ל. והנה הגאון מנאווהארדאק בא ליישב הקו' מהתוספתא להראב"ה ע"פ מש"כ הראב"ד

הראב"ד (הל' פלה פ"ו) על מ"ש הרמב"ם דכל הנהרות פסולין למי חטאת שהוא נגד המשנה דמי הירדן והירמוך פסולים אבל שאר הנהרות כשרין שאין מתערבין בהם מי גשמים מחלה, ואולי מפני שראה אין המים מטהרין בוחלין בו' הרי דתנא דתוספתא ס"ל כרב וחובה דשמואל דהנהרות פסולין בוחלין נכוסים מי גשמים והיא דעת הרמב"ם ה' מקואות (פ"ט ה"ט) שכתב ואם רבו מי גשמים על מי נהר אין מטהרין בוחלין בו', והנה הכ"מ הל' מקואות (סס ה"ג) טעם החילוק שבין החופר בלד הנהר והים לחופר בלד המעין, משום דנהר פסול במי גשמים, ואח"כ העלה טעם שניהם משום דגריעי לענין קדוש מי פרה, ומעשה העלה מעב"ת שי' דהתוספתא והרמב"ם לעצמיהו קיימי, וזהו דעת רש"י ג"כ ואין קי"ל כשמואל דנהר מביפה מיבדך, ואין מי הנהר נפסול משום מי גשמים, מש"ה החופר בלד הנהר ה"ו כמעין זהו תמית דברי הגאון שי' בתשובה כת"י, ואין ההקדמות נראין לי כלל, וממילא חז"ל המסובב דמש"כ הראב"ד דמתניין והתוספתא פליגי בזין תערובות גשמים הוא תמיה, וכי אפשר שלא הביא הש"ס משנה זו ראה לשמואל, ולא נתייגו בזה מחלוקת ההנאים בפי' אלא ברייתא דיוכל כ' הר"ן בנדרים דאפשר לומר דת"ק פליגי על ר"מ, אבל ודאי משנתנו אפשר לפרש בזמן שאין חשש גשמים וכמ"ש הר"ש או ישוים אחרים, והראב"ד ז"ל לא אמרה אלא לפי הבנתו בדברי הרמב"ם דס"ל דהתוספתא חולק עם המשנה, ותליא במחלוקת אנורחי, אך שהוא דעת הראב"ד, הרמב"ם בעלמנו ודאי לא ס"ל הכי, ולא מטעם גשמים כתב דכל הנהרות פסולין לקידוש, שהרי בהל' מקואות כ' בדיוק אם רבו הגשמים פסול בוחלין, מבואר דס"ל דשמואל לא אמר אין הנוים מטהרין בוחלין בו' אלא בבבל שהיה שם וידע שהנהרות ברוב השנה יש בהם רבוי גשמים משום שהגשמים בזין בבבל וכמ"ש התוס' תענית (דף י"א ב') דא' שמואל אין ת"ל בבבל נכוס כהיה להם רבוי גשמים, אבל ודאי דין זה כלל לכל הנהרות שבעולם ואין לנו ללמוד מזה המחומר וממעשה רב דאובה דשמואל, אלא אם רבו גשמים לא אמרינן דמכיפי' מיבדך אלא מי גשמים הם, וגראה עוד דהרמב"ם ס"ל שאין מחלוקת כלל בכל הנהרות אלא בפרת בלבד שראוין שמתבדך בשעת הגשמים יותר מלפי ערך הגשם בשאר הנהרות, שהרי ע"כ נקרא פרת שמימו פריין ורביין, ובהא קאמר שמואל נהרא מכיפי' מיבדך וסתם נהרא במקומו הוא פרה, ורב וחובה דשמואל פליגי [והא שפי' הרמב"ם מפני ביומי תשרי ג"כ משום בוחלין, ולא כסוגיא דגדה פ' תענית והוא בעלמנו פי' בפ"א מה"מ משום לניעות, נראה ברור דגרים בבכורות ופליגי אדשמואל והוא גי' שניה ברש"י, אבל לא מפירוש, אלא דפליגי בתשרי דשמואל ס"ל דאז מטהר בוחלין וחובה פליגי ועבד מפני והסוגיות חלוקין וטרווייהו אמת להלכה, אבל שארי הנהרות אין מקום לחוש שלא בשעת גשמים, ולהיפך אם רבו גשמים ודאי כ"ע פסולין לוחלין, כ"ז למקוה, אבל למי קידוש לא הזכיר הרמב"ם מי גשמים, אלא משום שארי תערובות, והעיקר בישוב פסק הרמב"ם שלא יהיה סותר המשנה ודבריו ז"ל עלמנו ריש פ"ו, דהא שכתב כל הנהרות פסולין למי קידוש, סמך ענין למש"כ באתה הלכה דהים פסול למי קידוש, וע"ז כ' דכל הנהרות פסולין, ור"ל דבנהרות הסמוכין לים יש לחוש שמקורו מהים, או מתערב ע"י גידו ארץ פסולין, אבל הנהרות הרחוקות מן הים ואין לחוש לזה ודאי כשרין לקידוש שלא בשעת הגשמים, ועתה ניזיל להתוספתא דהחופר בלד הנהר בו' טעם מרן הכ"מ ז"ל תמוה, שהרי סתמא תניא אפילו שלא בשעת הגשם, והוא כשר לקידוש, ותו דאפילו בשעת הגשם שפסול, אינו אלא משום שמים העליונים, אבל שולט בהם ומערבין עם מי גשמים ומרובין על מי הנהר, אבל מים התחתונים שמשם הולכין בסילונוט בעומק הארץ המה מי מעינות שהנהר שוטף מהן, ואין לומר שמתערבין ממש כל הנהר, שהרי לאחר שמתייבש האדמה ועמד הנהר על טבעו כשר, ואנו אומרים שהשמש והרוח שאפו מי גשמים, ונשאלו מי הנהר עלמם ואין אנו חוששים שמי גשמים נשאלו בתחתית המים בתערובות, אלא ברור דמי הגשמים עומדים מלמעלה, והמה מתפשטים לגדות הנהר וכן בכל תערובות מים כפרש"י שכתב (דף מ"ב) לענין חמין בלוגין ולוגין בחמין דהטעם משום תחאי גבר, אלא דהנחותן

מים על מים אינן מתערבין לגמרי אלא מעט והוא כדי קליפה מיהת. ובהו מתייבש קו' התוס' על רש"י שנימא כדי קליפה מצבל ולק"מ דבאה ודאי מהני העירוב, אבל כל המים אינן מתערבין אם לא שיהפכו בהם, ואחר שכן מאי איכפת לן שפסולים לקידוש משום ערוב מי גשמים, המים התחתונים כשרים לקידוש אם היה אפשר לקחת אותם מלמחת והמה הולכים דרך הסילונוט שבארץ, וגם עיקר טעם שנתן מרן על הים אינו מסתבר דלא מנינו חלוק בין מעין לגשמים אלא לענין בוחלין ומ' סאה, והדינים המתחפפים משני עקרים אלו, אבל זה הדין אין לו שיבות בהם, ונדע עוד דהג"ר א"ל ז"ל הגיה בס' עהרת הקודש תוספתא דפרה וגרים כל הנהרות כשרים לקידוש ומכ"מ תוספתא דמקואות במקומה, אלא עיקר החילוק נובע מחכמת הטבע שידעו חז"ל על צוריה, וכבר ביארנו לשיטת התוס' ורש"י ולשיטת הראב"ה, אבל לפרש"י דאפילו רואין החלחול מהנהר לא מהני העטרפות לשפ"ג, וז"ל דהא החופר בלד המעין וסמוך לו אנו חולין שהמים הגמלאים בתפירה ג"כ הוא מעין ובה מתהום כמו המעין עלמו, וכמו במקום שנקבן ליתום בלדס עד שממקום א' פרו הבשר והעור ויולו, וכיון שפרטו במק"א שוב אין פורטים עוד בסמוך לו, מכ"מ אם ישנו נקב אלא הנקב הנעשה מעלמו, ילך גם משם ליתם מנוף המכה ומקור הליחה, כך הוא במעין, ידוע לחז"ל דסמוך למעין שילא מעלמו ע"י תבורת המים על הארץ ונקבו האדמה מעלמם במק"א ואם יחפרו בסמוך לו ויולו מים, ודאי גם זה ממעין בא, ואפילו פוסקין וחורזין ומושבין, חולין דבשעה שפסק היה גוש עפר סתם נקב המקור עם שבירו המים והלך תווס, אבל סמוך לנהר וים ודאי יש לחוש שהולך מסילונוט האדמה וממילא אם אין כשה"ג במק"א פסול. נחזור לענין דרש"י ודאי חולק על הראב"ה, וכי הכי משמעות הגמ' כמ"ש הגאון ח"ל מדקאמר דהטובל בלג וגרונתי כשר משום שאין צפיהן כשה"ג ליבא, משמע הא איכא לא מהני לרוף הנקבים לשה"ג והראב"ה מפרש האי שאין צפיהן ליבא היינו שלא בעינן שיהא כשה"ג שהרי הנקבים מלטריין, כשק וקופה דמשנתנו, אבל אין משמעות לשון הגמ' הכי, ולכאורה היה נראה דהראב"ה מודה בפי' הגמ', אלא מוקי במקוה מזומלמת וממלא דומה למקוה חסר, אבל אהל"כ שהרי ז"ל המרדכי וי"ל דהתם מיירי שאין באחד מהן מקוה שלם דאו אפילו כשה"ג לא מהני להיות חסר, אבל כשא' שלם וא' חסר דאו אפילו נקבים דקים מלטריין לשפ"ג בו' הרי דלא שמתלק הראב"ה בין שניהם חסרים לשלם וחסר בלרוף נקבים דקים, אלא דס"ל דבשניהם חסרים לא מהני חסר לשפ"ג, ולא דמי להא דתנן בפ"ו מקואות שלשה מקואות בזה כ' סאה ובה כ' סאה וירדו שלשה ועבלו בהן ונתערבו המקואות בולס טהורים בו' דהתם הוי עירוב ממש, ומעשה ע"כ הא דהי' בתפירה דטובול בלג וגרונתי כשר משום שיש צפוי כשה"ג, היינו במקוה שיש בה יותר ממים, ובאמת מזה גופא ק' לפסוק כהראב"ה שהרי לדין דקיי"ל דמהני לירוף כשה"ג לשניהם חסרין, מהיבא יתיי' לחלק בין שניהם חסרין לא' מלא בדבר שלא נמלא בשום פוסק, ע"כ פסק השו"ע תמוה כמ"ש הגאון ח"ל, וכבר מלאתי בס' לחם ושמלה שעמד ע"ז, ומש"כ עוד הגאון מנאוהרדאק דלענין ג' לוגין מים שאובין מהני לכ"ע השקה כ"ש, כמבואר בסעיף נ"ג ולא בעינן לירוף כלל, עדיין יש לחלק דרוקא חסר ברור כהשקה, וה"ה אם המים הולכים בברור ע"י גיד הארץ, אבל אם אין שם גיד כלל אלא שמתמלה ע"י נקבי הפארום ודאי אינו בכלל השקה, ומספק א"א להכשיר אפילו פסול ג' לוגין לאחר שכבר נפסל המקוה בודאי כדאיתא בעירובין פ"ג לענין ספק עירוב כשר, דהם עירב צפירות ספק ואתנו פסול, ויש מקום לחלק שהרי הוא ספק לא נפסלו כלל בשאובין כיון שאפשר שמושבין בנהר, ואין הפסול אלא משום חסר מ' סאה וז"ע לע"מ. ומש"כ הגאון הנ"ל דרוקא בחופר בלד הנהר שהוא ד"א חייבין שהוא מנהר, אבל יותר מזה חולין שהוא מעין בפ"ט, ג"כ לא נראה לי מלשון הגמ' דהא ארעא לחחלי מחלחלא בו' הרי שמלוי יותר שיבא ע"י לחול מע"י מקור בפ"ט מתהום, וגם לשון כולה משמע שהוא רחוק מהנהר, ואני אומר להיפך דהא דתניא בתוספתא החופר בלד המעין כ"ו שהם בלום מחמת המעין אף ע"ג שפוסקין וחורזין ומושבין ה"ו כמעין, ה"פ כמה הוא בלד המעין, כ"י שאנו

יודעים שהמים באין מהמעין הסמוך לו דהיינו שאנו מכירין בטעם וכדומה, שהרי ידוע שאין כל מים שזין בטעם ובקלות אז אנו אומרים שהוא ג"כ מקור בפ"ע שידוע לחז"ל טבע מקום המקור שהוא רחב תחתית לארץ, אבל אם אפשר שאינו בא מחמת המעין, וא"כ הוא מים אחרים, ומי יודע מאין הם באים, דלמא בזה מהנהר ע"י תלחול כסוגיא דמגינה אם לא שנתברר ע"י ידיעה ובחינה שהוא מעין אחר לגמרי :

נפתלי צבי יהודא ברלין.

סימן מא

מהגאון

גידון מה שהקשה נוע"כ על קונטרסי שכתבתי ע"ד המקואות הסמוכין לנהר, וזהו מה שהקשה מש"כ דהתוספתא דס"ל כל הנהרות פסולין לקידוש ס"ל כמ"ד דלא אמרינן נהרא מכיפיה מייבדין משום דהוה ג"כ פלוגתא דתנאי, וע"ז חמה כת"ר דא"כ המשנה דמונה ד' נהרות לפסול אבל שארי נהרות כשר ס"ל דאמרינן נהרא מכיפיה מייבדין, א"כ תקשה מן סתם משנה הג"ל על מ"ד דס"ל דלא אמרינן נהרא מכיפיה מייבדין עכ"ל, אינו קשה כלל ואינו יודע היכן ראה כת"ר שכתבתי דהמשנה מוכח דס"ל דאמרינן נהרא מכיפיה מייבדין, ובאמת לא כתבתי כן כלל, דהא י"ל דגם המשנה ס"ל דלא אמרינן נהרא מכיפיה מייבדין, והיכא דרבו מי גשמים פסולים, רק דנפ"מ להיכא דידעינן העת והזמן דלא רבו מי גשמים, או כפי מה שכתבתי שם בקונטרסי בשם התוס' בבורות, דהני ד' נהרות המה מידלין ואין בהם חשש מי גשמים, ועכ"ז נפסלים למי חטאת תמיד משום מי גשמים וכו"ג, א"כ מן המשנה אין כאן הוכחה כלל דס"ל דנהרא מכיפיה מייבדין, וע"כ אינו קשה על שום ימ"ד מן הד' סתם משנה כלל, רק דהתוספתא דפוסל נהרות לקידוש י"ל דהוה משום מי גשמים, או י"ל בזה טעם אחר כמו שכתבתי שם יהיה מאיזה טעם שיהיה דהתוספתא ס"ל דנהרא אינו דינו כמעין, וכמו שפסק הראב"ד דנהרות כשרים לקידוש מי חטאת, וכמו שהוכיח מהמשנה דמונה דוקא הני ד' נהרות לפסול ולא סתם נהרות אחרים, ע"כ י"ל דהוה כחופר בלד המעין ואין הוכחה כלל מן ההוספתא להחמיר במקואות הסמוכים לנהר לדין דלא קיי"ל כהתוספתא וגם קיי"ל דנהרא מכיפיה מייבדין ואין להאריך בזה יותר כי הוא הכל פשוט לפמ"ש שם בעו"ה :

ומה שהקשה עוד ע"ל מש"כ בשם הראב"ד דכתב בכוונת הרמב"ם דפסול נהרות לקידוש, דהוה חשש מי גשמים, ותמה מעכ"ת הלא מבוחר ברמב"ם ה' מקואות (פ"ט הי"ג) דדוקא ברבו מי גשמים על מי הנהר אין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן, דמשמע דוקא היכא דידוע דרבו מי גשמים בזה נפסלים, אבל היכא דהתוספתא לן אי רבו מי גשמים לא נפסל עכ"ל, חה הקושיא לא תסוב עלי, רק על הראב"ד דכתב כן בכוונת הרמב"ם, ובגל"ה יש להקשות כן על מש"כ הכ"מ במקואות (פ"ט הי"ג) הג"ל שכתב שם דהרמב"ם ס"ל דאף ביומי תשרי איכא למיחש שמה ירבו נוטפים על הזוחלין כו', והובא בזה"ל בביאור הגר"א זצ"ל (סימן ר"א ס"ק י"ז), אלמא דמספיקא ג"כ חייש הרמב"ם, וע"כ לאו דוקא הוא בלשון הרמב"ם, אלא דאם רבו מי גשמים נפסלים בודאי וממילא היכא דאינו ידוע ממילא מיפסל מספיקא כמו דפסל סתם נהרות ג"כ למי חטאת, וזהו מן טעם הראב"ד הג"ל וכן מוכח דהא לישן הרמב"ם הג"ל הובא בשו"ע יו"ד (ס' ר"א סעיף ב') שכתב שם המחבר דאם רבו מי גשמים על מי הנהר אינם מטהרין בזוחלין אלא באשבורן, משמע דמספיקא לא חייש שמה רבו מי גשמים, והרמ"א סיים שם וכן נכון להורות ולהחמיר ט' א"כ קבה דאין סיים וכן נכון להחמיר אף מספק שמה ירבו וכו' כמש"כ הט"ז י"ל במקום דהובא דברי הרמב"ם בלשון המחבר שם וע"כ מוכח בלשון הרמב"ם וה"ה לישן המחבר הוא לאו דוקא: **והעיקר** מה ששלל"ד בכ"ז והוא דבאמת בהר"ן ורש"י ותוס' והרא"ש ושארי הראשונים משמע להירא דאף מספק שמה רבו נוטפים ג"כ חיישין, וספיר כתבו הס"ז ות"ש לדינא

דאף מספק ג"כ חיישין ועיין בבית יוסף (ס' ר"א) ובשיטת הרמב"ם דלא מחמיר מספיקא נלע"ד טעמו דס"ל כניסחת הט"ם בשבת (דס"ה) דגרסי' שם סבר שלא ירבו הנוטפים כו' ולא כניסחת רש"י בבורות (דנ"ה) דגרס' שם שמה ירבו הנוטפים כו' כאשר יבאר הטעם להלן דמספיקא לא חיישין, והא דחיישי' בש"ס י"ל בזה כמ"ש בס' בעלי הנפש להראב"ד בשער המים בשם הספרי דנהר פרת מתמעט, והולך בצביל, ועיקר הנהר הנמשך הוא מן מי גשמים הרבין עליו ע"ש בעלי הנפש להראב"ד שכתב עפ"ז דדוקא בנהר פרת אמרו כן, א"כ י"ל לפ"ז דהא דחיישי' בש"ס הוי כן דוקא בנהר פרת דהוי כמו ביצוע דרבו מי גשמים שם, אבל מספיקא לעולם י"ל דלא חיישי' לשמא רבו מי גשמים לפי מש"כ בקונטרסי שם בשם הפני יהושע לשבת (דס"ה ע"ב) דכתב דהך ברייתא דתורת כהנים דאיידי בפסול שאובים, ודריש מן הקושיא דמים למקוה ז"א אלא מדרבנן, להסוכרים כן ואסמכתא בעלמא הוא, וא"כ ה"ה לענין פסול זוחלין ונוטפין דריש שם ג"כ אינו אלא מדרבנן, אבל לפירוש ר"ת וסיעתו דהך ברייתא דת"כ פסולא דמורייתא נינהו, א"כ ה"ה פסול זוחלין ונוטפין ג"כ הוי מה"ת עכ"ל פ"י שם, וידוע שיטת הרמב"ם (פ"ז מהל' מקואות ה"ב) דאף כולו שאוב אינו פוסל רק מדרבנן, והובא בבית יוסף ליו"ד (ס' ר"א) ובשו"ע שם ובש"ך (ס"ק קמ"ד) ובט"ז (שם ס"ק פ"ד), ולשיטת הרמב"ם וסיעתו אף בספק אי רובו שאוב כשר משום דבספק שאובין זולתין לקולא וכמ"ש הש"ך שם (ס"ק קמ"ה), לשיטתייהו, ולפ"ז ה"ה בספק נוטפין רבו על הזוחלין ג"כ מיבעי' להיות כשר דהכל הוא לשיטתם רק מדרבנן דאינו אלא אסמכתא בעלמא כו' וע"כ אחי ספיר מה דכתב הרמב"ם דדוקא ברבו נוטפין בודאי אז פוסל, אבל לא מספיקא משום דג"ז הו"ל ספק דרבנן להקל כמו ספק מים שאובין, אבל לדין דקיי"ל ברובו שאוב נפסל מה"ת כמבואר (בס' ר"א סעיף ג' ובכל הס' שם) א"כ ה"ה פסול זוחלין ג"כ פסול מה"ת, וכמ"ש הרמ"א (ס' ר"א סעיף ב') בהגה"ה בשם התה"ד והמהרי"ק דפסול זוחלין הוא מה"ת, ולפ"ז י"ל דהמחבר דגריר בחר שיטת הרמב"ם דכולו שאוב אינו רק דרבנן כמ"ש הפנ"י כנ"ל, וע"כ כתב המחבר בלשון הרמב"ם דדוקא ברבו מי גשמים בודאי אז נפסלין ולא מספיקא משום דהוי ככל ספק דרבנן לקולא אבל לשיטת הרמ"א בסעיף ג' ברובו שאוב פסול מה"ת, א"כ ה"ה פסול זוחלין פסול מה"ת שפיר כתבו הפוסקים והט"ז דאף מספק שמה ירבו מי גשמים נפסלים, ולפ"ז יתורץ דברי הראב"ד שכתב בכוונת הרמב"ם דלכן נהרות פסולים לקדש מי חטאת משום חשש מי גשמים אף מספק משום דבמי חטאת הוי ספק דאורייתא, ואי רבו מי גשמים אז נתבטל המעין מה"ת ע"כ זולתין לחומרא, אבל לקמן גבי פסול זוחלין, דאף אם רבו נוטפין על הזוחלין אינו רק פסול מדרבנן לשיטת הרמב"ם ע"כ כתב הרמב"ם דוקא ברבו מי גשמים או נפסלין ולא מספיקא משום דהוי ספק דרבנן לקולא :

וזה מוכרע בל"ה דהא הראב"ד בהשנות (פ"ז מה' פרה) כתב שם דלכן לא פסלו שאר נהרות לפי שאין מתערבין בהם מי גשמים מחלה ע"ש ומשמע אלו הוה מתערבין בהן מי גשמים מחלה הוה נפסלים, ובאמת לקמן ה' מקואות (פ"ט הי"ג) כתב שם הכ"מ בשם בעלי הנפש להראב"ד שכתב דלענין פסול זוחלין לא מיפסל במחלה על מחלה רק שירבו מי גשמים, אלא למי חטאת מיפסל במחלה על מחלה ע"ש בתירוץ הב' וכן לישן הרמב"ם שם דוקא ברבו מי גשמים נפסלין בזוחלין, ומשמע דמחלה על מחלה לא נפסלין וע"כ מוכח דש"ה"ה בהל' מקואות דמיירי בפסול זוחלין דהוי דרבנן, ע"כ לא מיפסל עד דיהו רוב מי גשמים, משא"כ בהל' פרה דמיירי בפסול דמירלין הוי מעיין חוה פסול דאורייתא ע"כ מיפסל במחלה מי גשמים, ועיין ביו"ד (ס' ר"א סעיף ב') בש"ך (סק"י) שכתב שם בשם הב"י בשם בעלי הנפש להראב"ד דלענין אשבורן אפילו אין הזוחלין רובא, רק שהם שוה בשוה כל שאין הנוטפים רובא ה"ה כמעין כו' וביים הש"ך זצ"ל לדינא דהא נוטפין מדאורייתא פסולים כו', ועיין בחולין (דף קא וק"ט) גבי מחלה על מחלה כרוב עכ"ל הש"ך, אבל לפמ"ש בשם הפנ"י ולהסוכרים דרובו שאוב אינו פוסל רק מדרבנן דה"ה פסול זוחלין

מבואר כ"ז ביו"ד שם, והוא הפירוש ארעא כולא כו' היינו דכל אורו שטח המקואות או השטח צינ הגהר להמקוה יש בכל אורו שטח הרבה נקבים כמו כל וגרנותי כנ"ל, אבל היכא דהמקוה הוא רחוק מן הגהר לכ"ע לא חיישינן שמא מן הגהר הוא נמשך, ואף אם נימא דפי' הש"ס הוא דלא כמ"ש, עכ"ל מוכח כנ"ל דהיכא שהוא רחוק מן הגהר לא חיישינן שמא מן הגהר הוא נמשך אף דיש נקבים הרבה בהקרקע אף ברחוק מקום, וכ"ז פשוט מאד. ובכל הג"ל אף דיש לי מה להאריך עכ"ל מחמת שהם דברים פשוטים ורוב טרדותי סבובי ע"כ הוכרחתי לקצר :

סימן טב

לכבוד הרב הגאון וכו'

מכתביו הק' ע"י התלמידים שי' הגיעני, והנה העירני להשיב תשובת כתר"ה שי' אשר בא לחוק הוראתו בראשונה להכשיר לרוך נקבים דקים לשפה"ג, וליישב הק' מהוספתא, דבר זה הכריח אותי להודיע למר טעם שלא השבתי דבר על מכתבו בזה, כי לא משום דאודי מדינא, ולא משום דלא חיישינא חלילה, אלא משום דאשכחנא במכתבו דקפיד מר על השגות, וגם לא חש לעיין בדברי ולראות בעיני יפה, וכסבור למידתי בנילא דחיפתא, איברא אלא דידי קיימית, ואם כי אין שוגין ומפרשין לחכם כ"ב, ככ"ז אכתוב בקיבור שנית טעמי ונימוקי בתשובתי הראשונה, וכי לא נגע מעכ"ת שי' לעלם דברי. מתחלה הוכחתי שאין עיקר ישוב הראב"ד לדעת הרמב"ם ז"ל נכון, כי לדבריו ז"ל דהמשנה ס"ל נהרא מטיפה מיברך, ולא הקשיתי כלל על כתר"ה, רק הראיתי לדעת שישודותיו חלושים, עוד הקשיתי לדברי הראב"ד דדעת הרמב"ם דהטעם משום גשמים, והרי לא נזכר רבו גשמים כלל לענין פרה, ומעכ"ת שי' סבור שדעתי היה להקשות דבעינן דוקא בידוע שרבו אבל היכא דמספקא לן אי רבו מי גשמים לא נפסל, ולא מלאחי כדברים האלה בהעסקת דברי, רק שהקשיתי שהרי לא נזכר כלל מי גשמים, ומבואר דאפילו לא היה העת של גשמים פסולים לפרה, וע"כ כוונת הרמב"ם משום דמיירי בסמוכים לים ויש לחוש שמקורו מהים, עוד פקפקתי על יסוד מעכ"ת שי' השני מדברי מרן הכ"מ ז"ל שנתן טעם על הוספתא, והוכחתי שטעמו חמוה, ואם שלא חש מרן ז"ל לדקדק בטעמא בעוד שלא נגע דבין, אבל לבנות ע"ז הוראה ופולפולים יש לחוש הרבה, וכי בשביל שאנו מדמין טעם נעשה מעשה, אמנם בעיקר הקושיא ע"ז הפסק מהוספתא שהקשה הגאון משכנות יעקב יישבתי גם אכתי א"כ אבל הראיתי דרש"י בתגינה ודאי חולק ע"ז, וכי הכי משמעות הגמ' וכמ"כ הגאון ח"ל ולא עוד אלא דעיקר פסק הרמ"א ז"ל הוא דלא כהראב"ה עלמו ז"ל שהראב"ה ס"ל לחלק דבחסרים לא מהני צירוף שפה"ג כלל, אבל לפי דקו"ל דלעולם מלשרק בשפה"ג לא מצינו מקום עוד לחלק בנקבים דקין צינ מלא לחסרים, ובכ"ז לא נגע מעכ"ת שי' כלל, ומש"כ עוד כתר"ה שי' דלפסול ג' לוגין מהני השקה כ"ש הביא מעכ"ת שי' קושייתו בזה"ל דניחוש דילמא נסתם הנקב, ותמה ע"ז הרבה וכי כך אני בעיני כתר"ה להעביר עיני מדבר הירוע דספק מים שאובין כשר, אך אני כך התבתי, דאין השקה כ"ש אלא ההולך ומתחבר ע"י נקב כמו גיד הארץ ולא שמתמלה ע"י נקבי הפארום, שאינם נקבים ומשיקים כלל, והגחתי זה בל"ע אם בספק מה ג"כ כשר, ומכש"כ דהו איתו אלא חסרון ידיעה דמומחים בענינים כאלה יודעים היטב אם יש בחפירה גיד המושך מים מנהר או לא, ומש"כ מר ניהו רבא דעמיא שנתקבל הוראה זו לכמה מו"ל ששאלו אותו, ללא אבות לומר דעבא חדא שלפלתא דמר ממאה וכו', אך בכ"ז בשום לב אין בוארלא זו יסוד נאמן, דברי ידיו מוקירו כערכו הם :

נפתלי צבי יהודא ברלין.

זוחלין וע"כ שפיר כתב הרמב"ם דדוקא רבו גשמים על הזוחלין פסולים, אבל מחלה על מחלה לא נפסל כנ"ל :

וראיתי כנ"ל ליו"ד (ס' ר"א) שכתב שם בשם תה"ד והמהרי"ק דפסול נוטפין רבו על הזוחלין הוי פסול מה"ת, והביא בשם המרדכי שכתב דאינו אלא דרבנן, והדרכי משה שם (ס"ק ז') כתב בשם המרדכי בשם ר"י דסובר דפסול זחילה אינו רק דרבנן ע"ש מש"כ שם, וי"ל לפי דברי הפני יהושע הג"ל דמאן דס"ל פסול שאיבה רק דרבנן דה"ה פסול זוחלין כנ"ל א"כ י"ל דר"י אזיל לטעמיה דס"ל דכולו שאוב אינו רק מדרבנן כמבואר בכמה מקומות בתוס' בש"ס והובא בטור יו"ד שם ובבית יוסף שם ע"כ כתב הר"י דפסול זוחלין ג"כ רק פסול דרבנן, ויש לפלפל הרבה במש"כ הדרכי משה שם דאף דפסול זוחלין הוי מה"ת עכ"ל החשש שמא ירבו הנוטפים אינו רק חששא דרבנן וגם יש לדון הרבה עפ"י מש"כ בקונטרסי כמה שכתבו תוס' דינמא קמא קמא בטל זוחלין הפנאי גורם להאריך ע"כ הוכרחתי לקצר בכ"ז :

ומה שהקשה כתר"ה על מש"כ להקשות על משכנ"י דכתב להחמיר כ"ז דאין בהם כשפה"ג, והקשיתי דהא השקה מהני להכשיר מים שאובין אף בנקב כחוט השערה, וע"ז הקשה כתר"ה דניחוש דילמא נסתם הנקב, תמיחני עליו בזה דהא ידוע משניות וסוגיות ושו"ע דספק מים שאובין כשר א"כ ה"ה הכא דהספק הוא שמא לא נסתם הנקב מעולם ודאי דזוחלין לקולא, וגם דה"א כנ"ל דעיקר החשש הוא במקוה הסמוך להגהר שמא מן הגהר הוא בא ואין לו מקור בפ"ע וע"כ אין דיו כמעין, משום דעיקר משיכותו הוא מן הגהר דרך הנקבים ומ"ש המשכנות יעקב שם והא כיון דהוי ליה חזקה עובה שיוודים המים דרך הנקבים מן הגהר למקוה, בוודאי לא חיישינן שמא נפסק ונסתמו הנקבים כידוע בזבולי ש"ס דזוחלין בחר חזקה, וכל הטוען דבר מחדש עליו להביא ראיה, ולא חיישינן בכל חזקה לשמא נשתנית לאח"ז, וגם הא מלינו לשיטת הראב"ה והובא ברמ"א (סעיף כ"ב) דמקוה הסמוכה לנהר אם יש בהם הרבה נקבים מלשרק לכשפה"ג משום דארעא כולא חלולי מתחללא כמבואר בתגינה (דכ"ב) ובוודאי לא בעינן לראות בכל יום ויום שמא נסתמו לאח"ז אף דהוי חשש דאוריייתא וכש"כ צדון השקה לנהר להכשיר מים השאובין דסגי בזה נקב כחוט השערה וגם לא הוי רק חשש מדרבנן, ודאי לא חיישינן שמא נשתנית לאח"ז, כמבואר בכמה דוכתי בש"ס ומהם סכין לאחר שחיטה דלא נבדק, דכ"ז דלא חוין ריעותא לא חיישינן כלל אם נאבד, וע"כ אף שכתב הרמב"ם בפ"י מהל' אבות העומאה דאף דספק שאובין כשר, עכ"ז אין מורין כן לטבול במקוה זה לכתחלה רק אם עבר ועשה טהרותיו טהורות עכ"ל, בע"כ זה לא שייך רק דהיכא דנולד לנו ספק אי נפלו בו ג' לוגין מים שאובין או לא, אבל היכא דלא נולד לנו ספק בוודאי אין לנו להחזיק ספק כידוע :

ומה שכתב על מש"כ להוכיח דדוקא בהרחק ד"א בזה חיישינן אבל ביותר ד"א הרחק ד"א לא חיישינן דילמא נמשכין מן הגהר ניחוש כאן וע"ז הקשה כתר"ה דהא דהו חשש דארעא כולא חלולי מתחללא, וא"כ אף ברחוק מן הגהר ניחוש ג"כ עד כאן, הגה דבריו אין להם הבנה דלפ"ז היה לנו לחוש אף במקומות הרחוקים מן הגהרות שמא נמשכים מי המקוה מן הגהרות בריחוק מקום, והאמת הא מבואר בתוספתא דדוקא חופר צד הגהר תשו לזה, וכן כל תשובות האחרונים והמשכנות יעקב דהחמירו היינו דוקא במקומות שסמוכים לנהר, אבל במקום שאין שם נהרות לא חיישינן לב"ע וע"כ מוכח דאף דארעא כולא חלולי מתחללא עכ"ל לא חיישינן בריחוק מקום דלמא נמשכין מן הגהר אלא תלין דיש להם מקום בפ"ע, ואנכי הוכחתי דהרחוק יותר מד"א לא חיקרי צד הגהר וכ"ז פשוט, וגם י"ל עוד דכוונת הש"ס דלמא ארעא חלולי מתחללא הכוונה במקוה הסמוכה לנהר לפרש"י או מקום החסרה הסמוכה למקוה החסרה לשיטת הראב"ה דיש בראיה המקום הסמוך הרבה נקבים בעין המבואר בשו"ע יו"ד (ס' ר"א סעיף כ"ב), ובענין מקוה שחלקן כולו וגרנותי בתגינה שם דלמ"ס דהמ"ס מוכרין צינ חויר הגרים אין זה חיבור ולא עלפה לו טעלה כיון דליכא מ' סאה במקום אחד, ובעי פסטה"ג במקום א', אבל נקבים חקים אינו מלשרקין לכשפה"ג